

विद्यायांची श्रीमंती

राजेंद्र शेळके

विचारांची श्रीमंती

हे पुस्तक विनामूल्य आहे

पण फुकट नाही

यामागे अनेकांचे कष्ट व पैसे आहेत.

हे वाचल्यावर **खर्च** करा ३ मिनिटे

१ मिनिट : लेखकांना फोन करून हे पुस्तक कसे वाटले ते कळवा

१ मिनिट : ई साहित्य प्रतिष्ठानला मेल करून हे पुस्तक कसे वाटले ते कळवा.

१ मिनिट : आपले मित्र व ओळखीच्या सर्व मराठी लोकांना या पुस्तकाबद्दल आणि ई साहित्यबद्दल सांगा.

असे न केल्यास यापुढे आपल्याला **पुस्तके मिळणे बंद** होऊ शकते.

दाम नाही मागत. मागत आहे दाद.

साद आहे आमची, हवा प्रतिसाद.

दाद म्हणजे स्तुतीच असावी असे नाही. प्रांजळ मत, सूचना, टीका, विरोधी मत यांचे स्वागत आहे. प्रामाणिक मत असावे. ज्यामुळे लेखकाला प्रगती करण्यासाठी दिशा ठरवण्यास मदत होते. मराठीत अधिक कसदार लेखन व्हावे आणि त्यातून वाचक अधिकाधिक प्रगल्भ व्हावा आणि अखेर संपूर्ण समाज एका नव्या प्रबुद्ध उंचीवर जात रहावा.

ई साहित्य प्रतिष्ठान

सादर करीत आहे

विचारांची श्रीमंती

लेखक

राजेंद्र प्रल्हाद शेळके

विचारांची श्रीमंती

लेखक... राजेंद्र प्रल्हाद शेळके

पत्ता:- मु. पो. किनगाव राजा ता. सिंदखेड राजा

जि. बुलढाणा पिन 443203

मोबाईल क्रमांक 9823425852

इ-मेल rajendrasheselke2018@gmail.com

ब्लॉग <http://rpselke.blogspot.com>

या पुस्तकातील लेखनाचे सर्व हक्क लेखकाकडे सुरक्षित असून पुस्तकाचे किंवा त्यातील अंशाचे पुनर्मुद्रण व नाट्य, चित्रपट किंवा इतर रूपांतर करण्यासाठी लेखकाची लेखी परवानगी घेणे आवश्यक आहे. तसे न केल्यास कायदेशीर कारवाई होऊ शकते.

This declaration is as per the Copyright Act 1957 read with Sections 43 and 66 of the IT Act 2000. Copyright protection in India is available for any literary, dramatic, musical, sound recording and artistic work. The Copyright Act 1957 provides for registration of such works. Although an author's copyright in a work is recognised even without registration. Infringement of copyright entitles the owner to remedies of injunction, damages and accounts.

प्रकाशक :ई साहित्य प्रतिष्ठान

www.esahity.in

www.esahity.com

esahity@gmail.com

eSahity Pratishtan

eleventh floor

eternity

eastern express highway

Thane.

Whatsapp: 7710980841

प्रकाशन : २८ सप्टेंबर २०२०

©esahity Pratishtan©2020

- विनामूल्य वितरणासाठी उपलब्ध.
- आपले वाचून झाल्यावर आपण हे फॉरवर्ड करू शकता.
- हे ई पुस्तक वेबसाईटवर ठेवण्यापुर्वी किंवा वाचनाव्यतिरिक्त कोणताही वापर करण्यापुर्वी ई साहित्य-प्रतिष्ठानची परवानगी घेणे आवश्यकआहे.

• अल्प परिचय •

नाव:- राजेंद्र प्रल्हाद शेळके

पत्ता:- मु. पो. किनगाव राजा ता. सिंदखेड राजा

जि. बुलढाणा पिन 443203

मोबाईल क्रमांक 9823425852

इ-मेल rajendrashelke2018@gmail.com

ब्लॉग <http://rpschelke.blogspot.com>

शिक्षण:- बी. ए. डी. एड, बी. एड,

एम. ए (समाजशास्त्र), एम. ए (मराठी)

व्यवसाय:- प्राथमिक शिक्षक

जि प प्रा शा एरंडवडगाव

केंद्र पिंपळवाडी ता. जि. जालना

छंद:- वाचन, लेखन करणे. (कविता, लेख, लघुकथा)

अर्पण पत्रिका

ज्यांनी मला जन्म दिला. अत्यंत गरिबीच्या परिस्थितीतही उत्तम संस्कार व शिक्षण दिले. ते माझे दैवत प्रिय आई-वडील, माझ्या सदैव पाठीराख्या बहिणी, प्रत्येक पावलावर भक्कम साथ देणारी पत्नी, या पुस्तकासाठी वेळोवेळी मदत करणारे मित्र यांना हे पुस्तक अर्पण करतो.

• मनोगत •

विचारांची श्रीमंती

विचारांची श्रीमंती हा लेख संग्रह आपल्या सर्व वाचकांच्या हाती देताना मला मनस्वी आनंद होत आहे. ग्रामीण भागात जन्म झाला, बालपण, प्राथमिक शिक्षण, माध्यमिक शिक्षण

ग्रामीण भागातच झाले. जन्मापासून आई-वडीलांनी उत्तम संस्कार लावले. बालवयातच उन्हाळी व दिवाळीच्या सुट्ट्यांमध्ये आईच्या सांगण्यावरून अभंग, गौळणी, भारुडे, गीता, ज्ञानेश्वरीचे वाचन करण्याचे भाग्य लाभले. यातूनच वाचण्याचा छंद लागला. जसे जसे वय वाढत गेले, तसे तसे

वाचन करत गेलो. माध्यमिक शिक्षण घेतांना शाळेंतील ग्रंथालयातून पुस्तके आणून वाचनाचा छंद अधिक जोपासता आला. अभ्यासाबरोबरच कविता, कथा, कादंबरी, प्रवासवर्णन, संवाद आदी पुस्तकाचे वाचन करत गेलो. पुस्तके वाचणे व भाषण करणे हा छंदच होऊन गेला होता. वाचन करता करता मनातील भाव कागदावर लिहीत गेलो. यातूनच कविता, कथा, लेख यांचा जन्म होत गेला. संस्काराची जाणीव करून देणारे, जीवनाला सकारात्मक विचारांची जोड देणारे, प्रत्येक कुटुंबातील आई-वडील, आजी आजोबा एक पालक म्हणून आपली भूमिका कशी निभवावी, तरुणांनी आपले जीवनमान कसे उंचवावे आदी विषयावर लिहिण्याचा छोटासा प्रयत्न केला. संस्कार, शिक्षण, व्यसन, कुटुंब, शेतकरी, कष्टकरी, समाज अशा अनेक विषयांवर लेख लिहिले. त्यातीलच काही निवडक लेख एकत्र करून **विचारांची श्रीमंती** या लेखसंग्रहाच्या रुपाने वाचकांच्या हाती देताना मला आनंद होत आहे. रोजच्या धावपळीत जीवन जगतांना अपयश, निराशा, ताण-तणाव, एकटेपणा, मानसिक अस्वस्थता निर्माण झाल्याने अनेक जण दुःखी जीवन जगत असतात. **विचारांची**

श्रीमंती हे पुस्तक प्रत्येकामध्ये सकारात्मक ऊर्जा निर्माण करणारे आहे. आयुष्यातील विचार व जीवनशैलीमध्ये सकारात्मकता भरणारे हे पुस्तक निश्चितच वाचकांना स्फूर्तीदायक ठरेल. जीवनातील अनेक महागड्या साधनांची वाढलेली श्रीमंती बरोबर विचारांची श्रीमंती सुद्धा नक्कीच वाढेल अशी आशा बाळगतो. वाचकांचे प्रेम हीच खरी प्रेरणा मला सतत मिळत राहो. वाचकांचे प्रेम व आशीर्वादाने माझ्या लेखणीला गती प्राप्त व्हावी हीच ईश्वरचरणी प्रार्थना. वाचकांनी आपला अभिप्राय अवश्य कळवावा.

राजेंद्र शेळके

9823425852

rajendrashedelke2018@gmail.com

• प्रस्तावना •

समर्थ रामदास यांनी म्हटले आहे की,

जे जे आपणासी ठावे । ते ते इतरांसी सांगावे ।

शहाणे करून सोडावे । सकळ जन ॥

या उक्तीनुसार आजपर्यंत अनेक संत, महात्मे, विद्वान मंडळींनी समाजातील लोकांना जागृत करण्याचे काम केले आहे. सुसंगती सदा घडो, सुजन वाक्य कानी पडो याचा अर्थ चांगला विचारांच्या लोकांच्या संगतीत राहिलो तर आपण ही चांगले विचार करू शकतो. लहानपणापासून सत्संगासोबत राहून त्याच विचारांचा वारसा जपत, आपले विचार इतरांना देण्याचा एक छोटासा प्रयत्न जालना येथे गेल्या अकरा वर्षांपासून प्राथमिक शिक्षक म्हणून काम करणारे राजेंद्र शेळके यांनी **विचारांची श्रीमंती** या पुस्तकाच्या माध्यमातून केला आहे. त्यांचे आई-वडील शेती करतात आणि ते स्वतः शेतकरी पुत्र असल्याने त्यांनी आपल्या पुस्तकात शेतकऱ्यांविषयी अनेक लेखात तळमळ व्यक्त केल्याचे आढळून येते. आज

प्रत्येकजण ऐशोआरामसाठी नोकरीच्या मागे धावत आहेत मात्र शिकला सवरलेला कोणताही युवक शेती करण्यास तयार नाही. अशी खंत व्यक्त करताना शेतकऱ्यांच्या श्रमामुळे आपण सारे चांगले आयुष्य जगत आहोत हे विसरून चालणार नाही असा आशावाद देखील त्यांनी जगाचा पोशिंदा बळीराजा या लेखात व्यक्त केला आहे. मूल्याची जीवनात खरंच खूप गरज आहे. आज सर्व मूल्ये रसातळाला गेली आहेत याची खंत मूल्यशिक्षण काळाची गरज यातून त्यांनी व्यक्त केले आहे.

आज देशात वाढत चाललेली अनैतिकतेला काही अंशी आपणच जबाबदार आहोत हे स्पष्ट करतांना त्यांनी परिवारातील आई, बाबा, आजी आजोबा नात्यातील सर्व लोकांवर त्यांनी प्रकाश टाकला आहे. ज्यांची आई सुसंस्कृत आणि सुजाण असेल त्यांची मुलं देखील तशीच निघतात म्हणून प्रत्येक आईने सुसंस्कृत असणे आवश्यक आहे. संस्कार ही गोष्ट कोणत्याही दुकानात विकत मिळत नाही तर त्यासाठी प्रत्येकाने विचारपूर्वक वागले पाहिजे. पालकांनी मुलांच्या मनाचा विचार करायला हवे. त्यांच्यावर पालकांनी आपले अपूर्ण स्वप्न पूर्ण करण्याची अपेक्षा लादू नये त्यामुळे मुले

आपल्या मनाप्रमाणे राहू शकत नाहीत. मुलांना स्वैराचाराचे स्वातंत्र्य नाही तर त्यांच्यातील सुप्त गुणांना वाव देणारे स्वातंत्र्य द्यायला हवे. मानवाला पोटासाठी जसे अन्नाची गरज असते तसे डोक्यातील मेंदूला वाचनाची गरज असते. आजच्या इंटरनेट युगाच्या काळात वाचनाचा छंद जोपासला पाहिजे असे ते आपल्या लेखातून व्यक्त करतात. निसर्गाकडून आपणाला खूप काही मिळते पण आपण निसर्गाला काहीच देत नाही. म्हणून निसर्गाचे संवर्धन करणे आवश्यक आहे. त्यासाठी प्रत्येकांनी काही आपल्या आठवणी कायम स्मरणात राहण्यासाठी वृक्ष संगोपन करण्याचे उपाय त्यांनी सुचविले आहे. त्यावर आपण ही नवीन काही तरी उपाययोजना करणे गरजेचे आहे असे वाटते. मोबाईलचा जन्म कसा झाला आणि त्याचे स्वरूप कसे बदलले व आज आपणांस कोणत्या स्वरूपात पाहायला मिळतो, याचे छान वर्णन त्यांनी केले आहे. या सोबतच रक्तदान, अन्नदान, पंढरीची वारी, मानसिक स्वास्थ्य, नम्रता आदी विषयांवर खूप चांगल्या विचारांची पेरणी केली आहे.

ह्या पुस्तकाचा खरा उपयोग शालेय व महाविद्यालयात शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांना नक्की होऊ शकतो. ह्या पुस्तकाचे सर्व वाचक सहर्ष स्वागत करतील. त्यांच्या पुढील लेखनास मनस्वी शुभेच्छा!

- नासा येवतीकर, स्तंभलेखक तथा विषय शिक्षक
कन्या शाळा धर्माबाद, नांदेड. 9423625769

• अनुक्रमणिका •

लेख	पान
1. मानसिक स्वास्थ्य	१७
2. लेक वाचवा लेक शिकवा	२३
3. मुल्यशिक्षण काळाची गरज	२९
4. इंटरनेटकाळात वाचनाचा छंद जोपासुया	३४
5. नम्रता हा जीवनाचा अलंकार	३८
6. झाडे लावा ; झाडे जगवा	४१
7. अपयश हीच यशाची पहिली पायरी	४७
8. मानवी जीवन कष्टमय	५४
9. आई सुखाची जननी	५९
10. अन्नदान हेच सर्वश्रेष्ठ दान	६३
11. मानवी जीवन	६७

12. क्रोध विनाशास आमंत्रण	७२
13. आत्मविश्वास	७६
14. कुटुंबात संस्काराचे बीज रुजवा	७९
15. सत्य मुखी वदावे सर्वकाळ	८६
16. पंढरीची वारी भेटी लागे जीवा	८९
17. जाणूण घेऊया रक्तदानाचे महत्त्व	९६
18. आजकालच्या पालकांच्या मुलांकडून अपेक्षा	१०२
19. हॅलो...! मी मोबाईल बोलतोय	१०८
20. जगाचा पोशिंदा बळीराजा	११४

एक मानसिक स्वास्थ्य

अठराव्या शतकापासून ते आजच्या एकविसाव्या शतकापर्यंत भारत देशाची प्रगती वाढत गेली आहे. अठराव्या शतकातील मानवजात व एकविसाव्या शतकातील मानवजात यात प्रचंड बदल झाला आहे. सुरुवातीच्या काळात मानवाला अन्न, वस्त्र, निवारा या गरजा भागवण्यासाठी खूप संघर्ष, खूप कष्ट करावे लागत होते. प्रचंड आर्थिक कमतरता त्याकाळात भासत होती. अर्थात त्याकाळी व्यवसाय, उद्योग धंदे, शिक्षण,

तंत्रज्ञान विज्ञान यामध्ये भारत मागे होता. बारा बलुतेदारी नुसार लोक आपापली व्यवसायाची कामे करत व त्यावर स्वतःचा उदरनिर्वाह भागवत असे. त्यावेळच्या कष्टाची चुलीवरची गरमागरम भाकरीची चव मात्र खूप भारी होती. कारण परिस्थिती, काम, कष्ट या गोष्टी लोकांनी आनंदाने स्वीकारल्या होत्या. लोक संकटांना स्वाभिमानाने सामोरे जात असत. त्यामुळे दैनंदिन जीवनावर मात्र परिस्थितीचा तीळमात्रही परिणाम होत नसे. लोकांच्या गरजाही खूप कमी होत्या. जीवन जगताना पोटाला पोटभर भाकर, अंगाला वस्त्र आणि राहण्यापुरती जागा एवढे जरी आयुष्यात मिळवता आले तरी खूप सारी संपत्ती जमवली असा माणसांचा समज होता. त्याचे कारण लोकांचे आजच्या तुलनेत शारीरिक व मानसिक स्वास्थ्य उत्तम होते.

एकविसाव्या शतकातील माणसाचे जीवन मात्र उलटे झाले आहे. देशाने प्रचंड प्रगती केली शिक्षण व तंत्रज्ञानात खूप बदल झाले. शहरापासून ते गावापर्यंत शिक्षणाची सुविधा प्राप्त झाली. त्यामुळे प्रत्येक जन्माला येणारा व्यक्ती उच्च शिक्षण घेऊ लागला. शिक्षणाबरोबरच व्यवसाय, उद्योग धंदे,

आधुनिक तंत्रज्ञान, नोकरी आदी ठिकाणी रोजगार निर्माण झाला. प्रत्येकाला स्वतःच्या शिक्षणानुसार व अनुभवानुसार रोजगार, नोकरी मिळत गेली. प्रत्येकाला उत्तम पगार, व्यवसायात उत्तम उत्पादन मिळत गेले. त्यामुळे माणसाच्या अन्न, वस्त्र, निवारा या गरजा सहज भागत आहे. याशिवाय मनुष्याने स्वतःच्या इच्छेने निर्माण केलेल्या इतरही गरजा मनुष्य भागवत आहे. आज आपण समाजात पाहतो राहणीमान, व्यसन, वेगवेगळ्या प्रकारच्या सुखाची साधने आदी गोष्टीसाठी माणूस प्रचंड खर्च करत आहे. आज अनेक लोकांकडे सर्व सुविधा आहे. चांगली नोकरी, मोठा बंगला, घरासमोर आलिशान चार चाकी गाडी अशा सुखसोयी उपलब्ध आहे. परंतु मानसिक समाधान मात्र नाही. प्रत्येक जण प्रचंड ताण तणावाचे जीवन जगत आहे. घर, कुटुंब, समाज, शेजारी आधी गोष्टी पासूनच्या अनेक समस्या रोज निर्माण होत आहे. मनुष्य या समस्यांमुळे प्रचंड अस्वस्थ आहे. पैसा, प्रतिष्ठा, सुविधा, सुख देतात म्हणून आयुष्यात या गोष्टीमागे मनुष्य खूप धावत राहतो. या सगळ्यांमध्ये मात्र जीवन जगायचे राहून जाते. आज अर्ध्या पेक्षा जास्त काळ सुखाच्या मृगजळा मागे खर्च होतो. मिळवलेल्या सुखसुविधांचा उपभोग घ्यायचा तर मनुष्याच्या

मागे आजार, वेगवेगळ्या व्याधी लागतात. त्याचे मानसिक स्वास्थ्य बिघडून जाते. जीवनाच्या संघर्षात जगायचे राहून जाते. याचे कारण म्हणजे मानसिक स्वास्थ्य चांगले नाही. मानसिक समाधान नाही. प्रचंड ताण तणाव अति प्रगतीची धावपळ त्याचबरोबर वेळेवर जेवन नाही पुरेसी झोप नाही. कामकरण्याचे नियोजन नाही. नियमीत व्यायाम नाही. सर्वांमध्ये निश्चितच मानसिक आरोग्य बिघडत चालले आहे. आज मित्र, कुटुंब, नातेवाईक, समाज यापासून प्रत्येकजण दुरावत चाललेला आहे. वाचन, संवाद, गप्पागोष्टी, सामुहिक उत्सव, सामुहिक सण साजरे होणे यामुळे मनुष्याचे स्वास्थ्य उत्तम राहते. परंतु आदी गोष्टी मात्र आज घडत नाही. कारण आयुष्यात प्रगतीच्या मागे धावताना कुणालाच मागे वळून पाहवेसे वाटत नाही. म्हणून मनुष्य फक्त धावतोय स्वतःच्या स्वास्थ्याकडे त्याचे लक्ष नाही. मनाला समाधान लाभेल असे काही घडत नाही. यातूनच मानसिक स्वास्थ्य बिघडत जाते. मनुष्यात बदल होत जातो तो एकटा एकटा राहतो. एकटे जीवन जगणे पसंत करतो. स्वतःच्या मनातील विचार, भावना तशाच दाबून ठेवतो. यामुळे प्रचंड ताण तणाव, प्रचंड क्रोध, नैराश्य आदी गोष्टीकडे मनुष्य झुकला जातोय. यामुळे समाजात सर्व गोष्टींनी सर्व सुखांनी समृद्ध

असणारी माणसं सुद्धा आत्महत्या करतात. नेमकी याची कारणे शोधणे कठीण होऊन बसते. यासाठी प्रत्येकाने दैनंदिन जीवनात उपलब्ध सोयीनुसार जीवनात आनंद शोधला पाहिजे. प्रत्येक दिवशी, प्रत्येक क्षणाचा निखळ आनंद लुटला पाहिजे. मनुष्य जीवन हे मुळातच सुंदर फुला सारखे फुलत जाते. फक्त आपल्याला त्याचा सुगंध घेता आला पाहिजे. फुलाचा सुगंध घेतला काय ? किंवा नाही घेतला काय ? ते एक दिवस सुकूनच जाणार असते. म्हणून उमललेल्या फुलाप्रमाणे माणसाने स्वतःचे जीवन आनंदाने बहरून टाकावे. प्रत्येकाने स्वतःचे मानसिक स्वास्थ्य जपावे स्वतःच्या जगण्याला वेळ द्यावा. जीवन जगण्यासाठी आहे ते व्यर्थ घालवण्यासाठी नाही. प्रत्येकाने मन भरून जीवन जगावे जीवन जगण्यातच खरा आनंद आहे. मात्र आजचा मनुष्य जीवन घालवण्यातच व्यस्त आहे. चला जीवनाचा आनंद घेऊया व आनंदी जीवन जगूया. दुसऱ्यांना सुद्धा स्वतःच्या जगण्यातून आनंद वाटूया.

आनंद या जीवनाचा सुगंधापरी दरवळावा.....

झिजुनी स्वतः चंदनाने दुसऱ्यास मधुगंध द्यावा.....

पाण्यातला सूर जैसा ओठातुनी ओघळावा.....

आनंद या जीवनाचा सुगंधापरी दरवळावा.....

दोन

लेक वाचवा लेक शिकवा

स्वामी तिन्ही जगाचा आईविना भिकारी असे आपण नेहमी वाचतो. प्रत्येकाच्या जीवनातील सर्वात मोठी संपत्ती म्हणजे आई होय. जिचे प्रेम आणि ममत्व याचे ऋण कधीच फेडणे शक्य नाही. नऊ महिने नऊ दिवस बाळाला पोटात सांभाळून, अनेक असह्य वेदना सहन करून आई बाळाला

जन्माला घालते. बाळ आणि आई हे जगातील सर्वात मोठे सुंदर नाते आहे. पण हीच आई कोणाची तरी अगोदर मुलगी आहे हे लक्षात घेतले पाहिजे. आई सारख्या अनेक भूमिका स्त्रीला निभवाव्या लागतात. मुलगी म्हणून जन्माला आल्यानंतर अनेक भूमिकेतून तिला जावे लागते. लक्ष्मीच्या पावलाने मुलगी म्हणून तिचे आगमन होते. आणी आयुष्याच्या वेगवेगळ्या टप्प्यावर वेगवेगळ्या भूमिकेतून ती जात असते. प्रत्येक वडिलाचा अभिमान, गर्व, जोपासणारी ती लाडकी लेक होते. जिवापाड प्रेम करणारी लाडक्या भावाची बहीण ती होते. संसाराचा रथगाडा सांभाळून ती उत्तम पत्नी होते. वासल्य, ममत्व, जपणारी आई ती होते. थरथरणाऱ्या हातांनी कोवळ्या गालावरचा मुका घेणारी आजी ती होते. संस्कार आणि संस्कृती जोपासणारी समाजातील ती उत्तम स्त्री होते. अशा लेक, बहिण, पत्नी, आई, आजी, मावशी, काकू, आत्या, मामी अशा अनेक भूमिका स्त्रीला तिच्या आयुष्यात निभवाव्या लागतात. अर्थात प्रत्येक स्त्री या सर्व भूमिका उत्तमच निभावते. संस्कार आणि संस्कृती जोपासत प्रत्येक स्त्री या सर्व भूमिकेतून स्वतःला सिध्द करत असते. भारत एकविसाव्या शतकात महासत्तेकडे वाटचाल करताना येणाऱ्या काळात स्त्रीच्या या भूमिका संपुष्टात

येतात की काय? ही भीती वाटू लागली आहे. याचे कारण म्हणजे स्वतःला सुशिक्षित, उच्चशिक्षित समजल्या जाणाऱ्या समाजात, कुटुंबात भ्रूणहत्या होत आहे. वंशाला दिवा पाहिजे, वंशाला वारसदार पाहिजे. या हट्टापायी भ्रूणहत्या सारखे महापाप घडत आहे. मुलगी जन्माला येण्या अगोदरच तिचे गर्भातच आयुष्य संपवले जात आहे. मुलगा हा म्हातारपणाची काठी, आधार समजला जातो. या समजुतीने मुलगी जन्माला येण्या अगोदरच लाखो रुपये खर्च करून मुलगा की मुलगी असे गर्भनिदान केले जाते. मुलगी सांगितली तर गर्भातच तिची हत्या केली जाते. या सर्व गोष्टी कायद्याने बंद आहे. लिंगनिदान चाचणी करणे कायद्याने गुन्हा आहे. असे करणाऱ्या डॉक्टर व संबंधित जोडप्याला कायद्याने शिक्षा होऊ शकते. हे माहित असताना सुद्धा अनेक ठिकाणी चोरीछुपे या गोष्टी घडतात. कुठेतरी हे महापाप थांबले पाहिजे. या सर्वांवर उपाय म्हणून महाराष्ट्र शासनातर्फे लेक वाचवा लेक शिकवा हे अभियान राबविण्यात येत आहे. समाजात, खेड्या-पाड्यात, वाडी वस्तीवर याची जागृती केली जात आहे. लेक वाचवा हे सांगण्यामागे खूप महत्त्व आहे. कारण लेक जन्माला आली तरच ती अनेक भुमिका निभाऊ शकेल. “ मुलापेक्षा मुलगी

बरी प्रकाश देते दोन्ही घरी ” असे आपण नेहमी ऐकतो, अनेक ठिकाणी वाचतो. जन्मानंतर वडिलांच्या घरी संस्कृतीचा व लग्नानंतर नवऱ्याच्या घरी संस्काराचा प्रकाश पाडणारी ती मुलगीच असते. हे आपण लक्षात घेतले पाहिजे. लेक जन्माला आली नसती तर कदाचित तुम्ही आम्ही जन्माला आलो नसतो. कारण हे सुंदर जग आपल्याला ज्या आईमुळे बघायला मिळाले. ती आई कुणाची तरी लेक होती हा विचार सर्वप्रथम आपण केला पाहिजे. आजच्या सुशिक्षित समाजाने मुलगा-मुलगी हा भेद केला नाही पाहिजे. आज आपण पाहतो देशाच्या प्रत्येक क्षेत्रात महिला पुरुषाच्या खांद्याला खांदा लावून काम करत आहे. या देशाच्या प्रत्येक क्षेत्रात मुलींनी, स्त्रीयांनी स्वतःच्या कर्तृत्वाचा ठसा उमटवलेला आहे. देशाचे प्रत्येक महत्त्वाचे पद महिलांनी भूषविलेले आहे. भारत देशाचे सर्वात मोठे पद राष्ट्रपती हे एका महिलेने भूषविलेले आहे. प्रतिभाताई पाटील या देशाच्या माजी राष्ट्रपती आहेत. स्वर्गीय इंदिरा गांधींनी भारत देशाचे पंतप्रधान म्हणून पद भूषविलेले आहे. भारत या देशाला अनेक महिलांची यशोगाथा लाभलेली आहे. हिंदवी स्वराज्याचे संस्थापक छत्रपती शिवाजी महाराजांना घडवणार-या राष्ट्रमाता राजमाता जिजाऊ आईसाहेब यासुद्धा

अगोदर सिंदखेड राजा च्या जाधव घराण्याच्या लेक होत्या. जिजामाता, राणी लक्ष्मीबाई, क्रांतिज्योती सावित्रीबाई फुले, रमाबाई रानडे, कल्पना चावला, पी.टी.उषा, लता मंगेशकर, मेरी कोम, सायना नेहवाल यासारख्या महिला मुलगी म्हणूनच जन्माला आल्या. त्यांच्या वडिलांनी जर आजच्या सारखा संकुचित विचार केला असता, तर आपला देश अनेक महत्त्वांच्या या स्त्रीरत्नांना मुकला असता. आणि म्हणून आज लेक वाचवा लेक शिकवा या अभियानाला स्वीकारण्याची गरज आहे. मुलींना आनंदाने जन्माला घालूया. तिच्या जन्माचा आनंदाने स्वीकार करूया. हा विचार या महाराष्ट्राला या देशाला शोभणारा आहे. लेक फक्त जन्माला घालून चालणार नाही. तर तिचे उत्तम संगोपण आणि संरक्षण करणे गरजेचे आहे. तिला चांगले उच्च शिक्षण देणे गरजेचे आहे. तिच्या आवडीनुसार तिला करिअर करू दिले पाहिजे. हे प्रत्येक पालकाचे कर्तव्य आहे. हे कर्तव्य प्रत्येक पालकांनी अभिमानाने स्वीकारले पाहिजे. ग्रामीण भागात अनेक अडचणी आहेत. यामध्ये कुटुंबाची आर्थिक परिस्थिती, वाडी-वस्तीवर गावात उच्च शिक्षणाची सुविधा नसणे, अनेक समाजामध्ये मुलींना उच्च शिक्षणास बंदी, लवकर लग्न करणे, अशा अनेक

समस्या आहेत. परंतु या सर्व गोष्टींवर मात करून मुलींना शिक्षण देणे काळाची गरज आहे. पालक म्हणून ते कर्तव्य आहे. म्हणून मुलींना उत्तम शिक्षण देऊन स्वतःच्या पायावर उंच भरारी घेण्यासाठी आपण पालक म्हणून शुभेच्छा देऊया. कारण मुलापेक्षा मुलगी बरी प्रकाश देते दोन्ही घरी या म्हणीप्रमाणे हा प्रकाश असाच अंखडपणे पडत राहो. यासाठी संकल्प करुया लेक वाचवा लेक शिकवा.

“ मुलींना द्या शिक्षणाचा आधार, करतील अनेक पिढ्यांचा उद्धार. ”

“ स्त्रियांना चढू द्या शिक्षणाची पायरी, शिकून सवरून करतील रोशन दुनिया सारी. ”

तीन

मूल्यशिक्षण काळाची गरज

पुरोगामी महाराष्ट्रात राहत असतांना आठवतात ते फुले-शाहू-आंबेडकरांचे विचार, तर राष्ट्रमाता मॉ जिजाऊ साहेब व रयतेचे राजे छत्रपती शिवाजी महाराज यांचे संस्कार आठवतात. खऱ्या अर्थाने या महाराष्ट्राला संस्कार आणि विचारांनी नावारूपास आणलेले आहे. आज आपण म्हणतोय जग विज्ञानवादी झाले. विज्ञानाने सर्वत्र प्रगती केली. पण आजही

माणूस म्हणून जगतांना गरज आहे ती, उत्तम संस्काराची व चांगल्या विचारांची. आज शिक्षण घेत असताना संस्कार व विचार टिकवण्यासाठी मुल्यशिक्षणाची गरज आहे. जगाच्या स्पर्धेत टिकण्यासाठी जो-तो उच्च शिक्षणाची कास धरू लागला आहे. गल्लीपासून ते दिल्लीपर्यंत शिक्षणात प्रगती झालेली आपल्याला दिसते. शिक्षणाने डॉक्टर, इंजिनीअर, वकील, पोलीस, शिक्षक, कलेक्टर, तहसीलदार, व्यावसायिक, राजकारणी असे अनेक पदे भूषवणारे माणसं तयार झाली. या पुरोगामी महाराष्ट्रात प्रगती झाली असे दिसून येऊ लागले. तर याउलट या महाराष्ट्रात भ्रष्टाचार, व्यसनाधिनता, चोरी, लैंगिक अत्याचार, खून, मारामाऱ्या, आत्महत्या यासारख्या घटना सुद्धा घडतांना दिसून येतात. असे का घडत असेल याचा विचार केल्यावर असे लक्षात येते की, कुठेतरी मूल्यांचा ऱ्हास होत चाललेला आहे. आपण करत असलेल्या चुका आपल्या लक्षात येत नाही किंवा आपण जाणुन बुजुन त्याकडे दुर्लक्ष करत आहोत. शिक्षणाच्या प्रवाहात प्रत्येकाने मुल्ये शिकली. पण धावपळीच्या जीवनशैलीत मूल्य पाळायला आपण विसरलो. मूल्यांचा जणूकाही विसर पडला. यातच वर्तमान पत्रातून, बातम्या मधुन, गावाच्या चावडीवरून, विचित्र घटनां

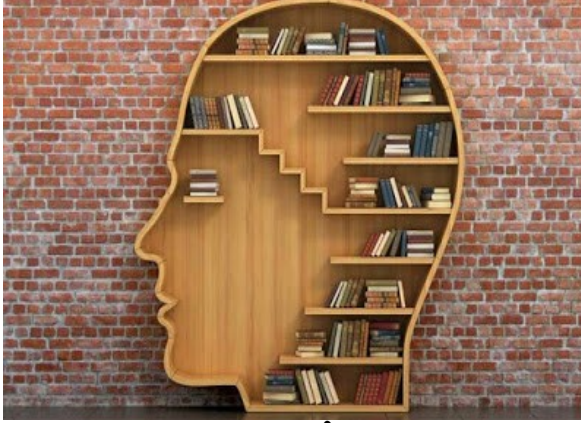
घडलेल्या कळु लागल्या. दिवसागणिक घडणाऱ्या या घटनांनी मन सुन्न होऊ लागले. यातुन असे लक्षात आले की, आजची स्त्री सुरक्षित नाही. तिला घराबाहेर पडतांना दहा वेळा विचार करावा लागतो. मी सुखरूप घरी परत येईल का? येथे माणूसच माणसाचा शत्रू बनत चालला आहे. तरुणांमध्ये प्रचंड व्यसनाधीनता वाढली. तरुण व्यसनाच्या आहारी गेला. जो तो स्वतःच्या स्वार्थासाठी येथे धावू लागला. येथे देशाप्रती कोणालाही खंत उरली नाही. सव्वाशे कोटींचा देश बिनधास्तपणे जगतोय माझ्या मूठभर जवानांच्या धैर्यावर, हिमतीवर. आज प्रत्येकाला राष्ट्रभक्तीचा विसर पडत चालला आहे. सामाजिक परिस्थिती खालावत चाललेली आहे. यावर उपाय म्हणून आज प्रत्येकांने श्रमप्रतिष्ठा, नीटनेटकेपणा, वैज्ञानिक, दृष्टिकोन, सौजन्यशीलता, सर्वधर्म समभाव, स्त्री-पुरुष समानता, राष्ट्रभक्ती, राष्ट्रीय एकात्मता, वक्तशीरपणा, संवेदनशीलता या मूल्यांना अंगीकृत करण्याची गरज आहे. मुल्यशिक्षण काळाची गरज आहे. या मूल्यशिक्षणातुन स्त्रीयांचा आदर करणे, ती कुटुंबातील असेल किंवा कुटुंबाबाहेरची तिचा योग्य तो आदर करणे, सन्मान राखणे, तिला समानतेची वागणूक देणे. हे प्रत्येक पुरुषांचे कर्तव्य आहे. याची जाणीव

समाजातील प्रत्येकाने ठेवली पाहिजे. त्याचबरोबर श्रमदान करणे काळाची गरज आहे. श्रमदानातून गावाचा विकास साधता येऊ शकतो. म्हणून सर्व जाती धर्मातील लोकांनी एकत्र येऊन श्रमदान केले पाहिजे. आजचा देशाचा युवक हा देशाला प्रगतीपथावर नेणारा महत्त्वाचा घटक आहे. प्रत्येक युवकाने राष्ट्रभक्ती जोपासली पाहिजे. या राष्ट्राप्रती असलेले कर्तव्य ओळखले पाहिजे. सर्व जाती धर्मातील मानव समुहाने एकत्र येऊन सलोख्याने राहिले पाहिजे. यासाठी प्रत्येकाने स्वतः मध्ये मुल्य रुजवली पाहिजे. प्रत्येकाने मूल्यांचा आदर करून ती मनोमन जोपासली तर देशात घडणाऱ्या घटनांचा, गुन्हेगारीचा, वाईट प्रवृत्तीचा, नाश होईल. या पुरोगामी महाराष्ट्रातील चांगले संस्कार व उत्तम विचार टिकवण्यासाठी मूल्यशिक्षण काळाची गरज आहे. एकविसाव्या शतकातील पालकांनी आपल्या मुलानमध्ये बालवयापासून मुल्य रुजवली पाहिजे. छोट्या छोट्या गोष्टीतून मुलांना मुल्यांची गरज लक्षात आणून दिली पाहिजे. रोजच्या दैनंदिन वापरात होत असलेल्या चुका, घडत असलेल्या वाईट घटना लक्षात आणून दिल्या पाहिजे. यामुळे आजची नविन पिढी मुल्यशिक्षणावर भर देतील. मुल्यांची फक्त ओळख असून चालणार नाही. तर वेळोवेळी रोजच्या

जगण्यातून मूल्ये दिसून आली पाहिजे. मुल्य फक्त शिक्षणापुरती मर्यादित नाही. तर जीवन जगत असतांना संस्कृतीचे रक्षण करण्यासाठीचे ते उत्तम संस्कार आहेत. हे आपण समजून घेतले पाहिजे.

चार

इंटरनेटकाळात वाचनाचा छंद जोपासुया

माणसाच्या आयुष्यात सर्वात महत्त्वाची वस्तू म्हणजे पुस्तक होय. माणसाला बालपणापासून घडवण्याचे काम संस्कार करतात. कुटुंबातून व शाळेतून उत्तम संस्कार मिळत असतात. असाच वाचनाचा संस्कार बालपणी आपले गुरुजी आपल्याला देतात. अ आ इ पासून ज्ञ पर्यंत आपली स्वर व व्यंजनाशी ओळख होते. हळूहळू आपण वाचायला शिकतो. वाचनामुळे आयुष्यात किती मोठा फायदा होतो, ते त्या वयात कळत नाही. पण आपण वाचन करत जातो. हीच वाचनाची सवय माणसाला आयुष्यात समृद्ध बनवते. कारण प्रत्येक जण

ज्या प्रकारचे वाचन करतो, त्यानुसार त्याचे विचार बनत जातात. विचारावर त्याचे आचरण घडत जाते. आचरणातून त्याचे कार्य घडत असते. म्हणून वाचनाची सवय ही प्रत्येकाला असलीच पाहिजे. वाचनामुळे माणूस किती मोठा होतो, याचे उदाहरण म्हणजे डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर हे होय. डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर लहान असताना शाळेत जायला लागले. त्या काळातील समाजाने अस्पृश्यतेच्या नावाखाली त्यांना खूप छळले. यामध्ये वर्गातील विद्यार्थी सुद्धा मागे नव्हते. वर्गातील मुले बाबासाहेबांशी बोलत नसत. त्यांना जवळ बसू देत नसत. कुणी स्वतःहून त्यांच्याशी मैत्री करत नव्हते. यातूनच डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांना पुस्तकाशी मैत्री झाली. याचा फायदा असा झाला की, याकाळात डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांनी पुस्तके वाचायला सुरुवात केली. मिळेल ते पुस्तक त्यांनी वाचून टाकले. यामुळे त्यांच्या ज्ञानात प्रचंड वाढ झाली. वाचनामुळेच डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांना अठरा-अठरा तास अभ्यास करण्याची सवय लागली होती. वाचनामुळे डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर घडले. आज संपूर्ण भारत देशात व देशाच्या बाहेर सुद्धा बाबासाहेबांचे विचार व कार्याची प्रेरणा घेतली जाते. म्हणून प्रत्येकाने वाचन केले पाहिजे. वाचनाची

सवय लावून घेतली पाहिजे. भारत देशाने विज्ञान व तंत्रज्ञानात प्रगती केली. या प्रगतीचा प्रभाव थोडासा आजच्या तरुण पिढीवर विरुद्ध होताना दिसत आहे. त्याचे कारण असे की आजची तरुण पिढी मोबाईल व इंटरनेट मध्ये प्रचंड गुंतली आहे. आज प्रत्येक व्यक्तीकडे अत्याधुनिक मोबाईल आहे. त्यामुळे वाचनाची सवय हळूहळू कमी होत चालली आहे. कुटुंबातील संवाद कमी होत आहे. गप्पागोष्टी, संवाद, चर्चा होताना दिसत नाही. याचे कारण म्हणजे मोबाईल, इंटरनेट, टीव्ही, लॅपटॉप, वाट्सअप, फेसबुक, ट्विटर, यासारख्या गोष्टींचा अतिवापर होय. जुन्या काळात प्रत्येक जण न्यूज पेपर आवडीने वाचायचा. वाचनालयात जाऊन वाचन करायचा. अनेक कथा, कादंबऱ्या, कवितासंग्रह, प्रवास वर्णन, नाटक, संवाद पत्रिका, आवडीने वाचायचे. यामुळे वैचारिक पातळी अत्यंत चांगली होती. आज आपण पाहतो शिक्षणाची टप्पे पार करताना प्रत्येक जण वाचन करतो. अपेक्षित ध्येय साध्य करण्यासाठी वाचन करतो. स्वतःची ध्येय साध्य झाले की, जो तो आपापल्या व्यवसायात, नोकरीत, काम धंद्यात स्थिरावतो. हळूहळू वाचनापासून दूर होतो. माणसाला ज्याप्रमाणे शारीरिक वाढ व विकासासाठी उत्तम आहार व व्यायामाची गरज आहे.

त्याप्रमाणे बौद्धिक विकासासाठी वाचनाची गरज आहे. प्रत्येकाला लहानपणापासून वाचण्याची सवय लागावी यासाठी राज्यसरकारने 15 ऑक्टोबर हा दिवस वाचन प्रेरणा दिन म्हणून सुरू केला आहे. भारताचे माजी राष्ट्रपती डॉ.ए.पी.जे अब्दुल कलाम यांचा जन्मदिन 15 ऑक्टोबर हा वाचन प्रेरणा दिन म्हणून आपण साजरा करतो. डॉ.अब्दुल कलाम यांचे प्रगत भारताचे स्वप्न साकार होण्यासाठी प्रत्येकांनी वाचनाचा छंद जोपासला पाहिजे. देशातील प्रत्येक व्यक्तीने सकारात्मक विचार करून स्वतःला समृद्ध करण्यासाठी वाचन करणे अत्यंत आवश्यक आहे. म्हणून आपण सर्वजण नियमित वाचन करूया व इतरांना सुद्धा वाचनाची प्रेरणा देऊया.

“ वाचाल तर वाचाल. ”

“ एक पुस्तकच सुंदर मस्तक घडवते. ”

“ पुस्तक वाचा ज्ञान वेचा. ”

“ वाचन केल्याने मिळते ज्ञान, दुर पळते आपले अज्ञान. ”

पाच

नम्रता हा जीवनाचा अलंकार

कुटुंबात बालक जन्माला आल्यापासून त्याची आई त्याच्यावर जगातले उत्तम संस्कार करत राहते. प्रत्येक बालकाला कुटुंब, शाळा, समाज या माध्यमातून संस्कार मिळत असतात. नम्रता असाच विचारांचा उत्तम संस्कार आहे. जन्माबरोबरच प्रत्येकाला भगवंत नम्रता प्रधान करतो. लहापणी इतरांशी नम्रपणे वागायला आपल्याला शिकविले जाते. माणूस

जसजसा मोठा होत असतो. तसा त्याच्या वैचारिक कुवतीनुसार तो नम्रता अंगीकारत असतो. जुनी माणसं म्हणायचे तोंडात साखर आणि डोक्यावर बर्फ ठेवूनच इतरांशी वागावे. याचा अर्थ बोलताना अतिशय गोड बोलावे. आपल्या बोलण्यातून कधीही राग व्यक्त होता कामा नये. ऐकतांना शांतपणे ऐकावे व बोलताना शांतपणे गोड बोलावे. समोरच्याचे मन दुखावणार नाही अशा पद्धतीचे बोलणे असावे. कारण शब्द हे विचारांचे शस्त्र आहे. ते जपूनच वापरले तर समोरच्याच्या मनाला जखमा होत नाही. जीवनात कितीही मोठे झालो. तरी इतरांपुढे झुकायची लाज वाटायला नको एवढी नम्रता अंगीकारली पाहिजे. प्रत्येक वेळी नम्रपणे वागायला हवे. नम्रता ज्याच्या अंगी त्याचे मोठेपण थोर असते. जीवनात इतरांशी वागत असताना कळत नकळत घडलेल्या चुका स्वीकारण्याची व चुका सुधारण्याची कुवत प्रत्येकात असते. फक्त ती स्वीकारताना प्रत्येक जण त्यामध्ये काटकसर करतो. प्रत्येक गोष्ट नम्रपणे स्वीकारली तरच माणूस उत्तम घडतो. कुटुंब, शेजारी, समाज यातील लहान मोठ्यांचा आदर करण्याची सवय लहानपणापासून अंगीकारली की नम्रता हळूहळू विचारात रुजायला लागते. ज्याच्याजवळ नम्रता गुण आहे. त्याचे विचार

मोत्यासारखे चमकतात. तोच मनुष्य इतरांसाठी आदर्श बनतो. युवकांचे प्रेरणास्थान स्वामी विवेकानंदाच्या अंगी असलेल्या नम्रता या गुणामुळे त्यांचे विचार आज संपूर्ण भारतीयांना प्रेरणादायी आहे. शिकागो येथे भरलेल्या धर्म परिषदेमध्ये त्यांना भाषणाला सर्वात शेवटी स्थान दिले. परंतु विवेकानंदानी अतिशय नम्रपणे आपल्या जागेवरून उठून उपस्थितांना नमस्कार केला. भाषणाला सुरवात करताच माझ्या बंधू आणि भगिनींनो हे शब्द उच्चारताच सभागृहात टाळ्यांचा कडकडाट झाला होता. यावरून हिंदू धर्माचे महत्त्व व विवेकानंद यांच्या अंगी असलेल्या नम्रतेचे दर्शन संपूर्ण जगाला झाले होते. नम्रता हा जिवनाचा अलंकार आहे. तो सर्वांनी जपून ठेवला पाहिजे. त्याच्या जिवनात योग्य वापर केला पाहिजे.

उसके सामने सर हमेशा झुकाओ,

जिसने तुम्हें सर उठाकर जीना सिखाया !

सहा

झाडे लावा ; झाडे जगवा !

वृक्ष वल्ली आम्हां सोयरीं वनचरें ।

पक्षी ही सुस्वरे आळविती ॥

येणें सुखें रुचे एकांताचा वास ।

नाहीं गुण दोष अंगा येत ॥

संत तुकाराम महाराजांनी या अभंगातून सजीवातील प्राणी व वनस्पती या दोन्हींचा एकमेकांशी असलेला संबंध व्यक्त

केला आहे. वृक्ष हे सजीव आहेत. त्यांची वाढ होते. त्यांना अन्न, पाणी व हवेची गरज आहे. माणसापेक्षा वृक्ष अधिक चांगले व इमानदार आहे. त्यांचे जीवन परोपकारी आहे. माणूस मात्र स्वार्थी व क्षणिक सुखाच्या लोभाचे जीवन जगत असतो. एक छोटेशे रोपटे लावले, त्याची योग्य निगा राखली, त्याला खत पाणी घातले की, त्या झाडाची व्यवस्थित वाढ होते. ते झाड मोठे झाल्यावर फुल, फळ, सावली देते. स्वतःचा मोठा विस्तार झाल्यावर सावलीच्या रूपाने अनेकांना आधार देते. गोड फळाच्या रूपाने प्रत्येकाच्या मुखात गोड स्वाद भरवते. पर्यावरणाचे संतुलन अबाधित राखण्याचे काम झाडे करतात. प्रदूषण रोखणे, जमिनीची धूप, पाऊस पडणे अशा पर्यावरण विषयक समस्या सोडवण्यासाठी झाडांची महत्त्वाची भूमिका असते. आपण पाहतो समाजात एखाद्या व्यक्तीवर कितीही उपकार करा त्याला अडीअडचणीत मदत करा एक दिवस तो बदलेल सर्व उपकार विसरून जाईल. माणूसच माणसाला बेईमान होतो. परंतु एखादे लावलेले झाड आयुष्यात कधीच दगा देत नाही. ते त्याच्या परोपकाराचा गुणधर्म कधीच विसरत नाही. आयुष्यात जिवाभावाचे चार माणसे जोडता आली नाही. तरी चालतील, पण चार झाडं मात्र आयुष्यात लावले तर

आयुष्याचा अनेक काळ त्याच्या सानिध्यात आनंदात घालता येईल. दरवर्षी पावसाळा सुरू झाला की, सरकार तर्फे 1 जुलै ते 7 जुलै हा वन सप्ताह म्हणून साजरा केला जातो. सरकार दरवर्षी नवीन वृक्षलागवडीचा संकल्प करतात. सर्व जनतेला वृक्ष लागवडीसाठी आव्हान करतात. दरवर्षी लाखो, कोटींच्या संख्येत वृक्ष लावले जातात. वृक्षलागवडीचे फोटो, बातम्या पेपर मधून प्रकाशित होतात, पण वृक्षसंवर्धन, संगोपन होतांना दिसत नाही. वृक्ष लावण्याबरोबरच त्याचे संगोपन सुद्धा करणे गरजेचे आहे. झाडांची योग्य निगा राखली त्याला वेळोवेळी पाणी घातले तर वृक्ष मोठे होतील, बहरतील निसर्गाचे सौंदर्य वाढवतील. झाडाची संख्या लावण्या पुरती न राहता प्रत्यक्ष झाडे मोठी झाली पाहिजे. झाडे जगण्याची व वाढण्याची संख्या वाढली पाहिजे. मागील 20 वर्षांपूर्वी इंधन म्हणून लाकडाचा प्रचंड वापर होत होता. त्याच बरोबर घरातील विविध लाकडी वस्तू, लाकडी खेळणी, घर बांधकामासाठी लाकुड, अशा विविध कामासाठी वृक्षतोड व्हायची. आज मात्र घरातील लाकडी वस्तू कमी झाल्या, लाकडी खेळणी बंद झाली, घरांचे बांधकामे सिंमेट कॉग्रेटची झाली. इंधन म्हणून गॅस, रॉकेल, विद्युत शेंगडी आदी गोष्टींचा वापर अधिक वाढला. यामुळे

वृक्षतोड फार कमी होऊ लागली होती. तरीही वृक्षांची संख्या मात्र कमी कमी होत गेली आहे. याचे कारण म्हणजे शिक्षण, व्यवसाय, नोकरी, उद्योगधंद्यांनी जशी प्रगती केली. तशी पर्यावरणाची प्रगती मात्र झाली नाही. याउलट उद्योगधंदे, कारखाने, कंपन्या, वसाहती, शहरीकरण, रस्ते रुंदीकरण, नवीन रस्ते, धरण, कालवे आदींमुळे प्रचंड वृक्षतोड झाली. आजही ही वृक्षतोड सुरूच आहे. कुठे तरी वृक्षतोडीला लगाम घातला गेला पाहिजे. नाहीतर एक वेळ पृथ्वीवरून वृक्ष नाहीसे होतील व संपूर्ण मानव जातीला त्याचे परिणाम भोगावे लागतील. मनुष्यजीवन हे निसर्गावर अवलंबून आहे. निसर्ग वाचला तर माणूस वाचेल निसर्ग व मानवजात हे एकमेकांचे मित्र आहेत. मानवच मानवाच्या जीवनात धोका निर्माण करत आहे. हे आत्ताच लक्षात घेतले पाहिजे. आज आपण पाहतो समाजात मोठ मोठी लग्न समारंभ, वाढदिवस मोठ्या उत्साहात साजरी होत आहे. यासाठी लाखो रुपयांचे फटाके फोडून आनंद साजरा केला जातो. लाख रुपयांचा सत्कार खर्च मान सन्मानासाठी केला जातो. या ऐवजी हजार रुपयाच्या महत्त्वाच्या झाडांची रोपे आणून लग्नसमारंभातील प्रमुख अतिथी, नातेवाईक यांना देऊन त्यांचा सत्कार केला व त्यांना झाडे लावण्याचे आव्हान

केले तर खऱ्या अर्थाने सुशिक्षित व पर्यावरण पूरक समारंभ पूर्ण झाले असे म्हणता येईल. याच बरोबर वर वधूंना संसार रुपी जीवनाला सुरुवात करताना एक एक झाड लावण्याचे आव्हाहन केले पाहिजे. जर त्यांनी झाडे लावली तर त्यांचा संसार वृक्षाप्रमाणे निश्चितच अधिक फुलेल व आयुष्याचा काही काळ याच झाडाच्या सावलीत घालवता येईल. त्याचबरोबर घरातील, कुटुंबातील व्यक्तीचे निधन होते. तेव्हा अंत्यसंस्कार, इतर विधी करून आपण हळुहळु त्या व्यक्तिला विसरून जातो. त्या व्यक्तीच्या नावाने जर एक झाड लावले तर ती व्यक्ती झाडाच्या रुपाने सदैव आठवण म्हणून आपल्यासमोर असेल. झाडे लावणे व मोठी करणे काळाची गरज आहे. झाडे लावा झाडे जगवा हा नारा खूप गाजला लोकांनी खूप झाडे लावली. परंतु झाडे जगवण्यात मात्र आपण कमी पडलो. मग त्याला कमी पाऊस, दुष्काळ, झाडाची निवड या सारखे कारणेही आहेत. दरवर्षी पावसाळा सुरु झाला की, प्रत्येकाने शेतात, रानात, जंगलात, मोकळ्या जागेत, घरा शेजारी, शाळेत, ऑफीसमध्ये एक तरी झाड लावावे. वर्षभर त्या झाडाची निगा राखावी. झाडे मोठी होईपर्यंत त्याच्याकडे लक्ष द्यावे. प्रत्येकाने लावलेले झाड स्वतःला व येणाऱ्यां पिढीला निश्चितच फायदा

देत राहिल. मानवाचे जीवन प्रदूषण मुक्त व पर्यावरणपूरक होईल. झाडे शुद्ध ऑक्सीजन व निखळ आनंद देतात. ह्या दोन्हीची माणसाला गरज आहे. म्हणून

प्रत्येकाने झाडे लावूया झाडे जगवूया व झाडाप्रमाणे स्वतःचे आयुष्य आनंदाने सदैव बहरत ठेवूया.

“ जर असेल वृक्षाच्छादित, श्वासोच्छ्वास राहिल अबाधित. ”

“ अंगणी लावा एकच तुळस, प्राणवायूचा होई कळस. ”

सात

अपयश हीच यशाची पहिली पायरी

शिक्षणाच्या प्रवाहातील वेगवेगळ्या परीक्षेचा, कोणत्याही स्पर्धेचा, क्रिडा प्रकारातील खेळाचा, निकाल पास नापास, हार जीत याप्रकारे असतो. नाण्याला ज्याप्रकारे दोन बाजू आहेत. त्याप्रमाणे जय-पराजय या सुद्धा जीवनातील महत्त्वाच्या दोन गोष्टी आहेत. खेळ, स्पर्धा, परीक्षा यामध्ये प्रत्येक विद्यार्थी, खेळाडू पूर्ण ताकतीने उतरत असतो. कारण येथे प्रत्येकालाच जिंकायचे आहे. प्रत्येकालाच पुढे जायचे आहे. पण ही स्पर्धा, परीक्षा, खेळ म्हटले म्हणजे कुणीतरी जिंकणार तर कोणीतरी

हरणार हे निश्चितच असते. स्पर्धेत, परीक्षेत, खेळात भाग घेणारा प्रत्येकजण जिंकलेला असतो. पण कुठेतरी क्रम देतांना मात्र कुणाला पहिला, दुसरा, तिसरा असा क्रम प्राप्त होत असतो. अर्थात क्रम मिळालेले कुठेतरी इतरांपेक्षा काकणभर शिल्लक भरलेले असतात. याचा अर्थ बाकीचे खूप काही कमी किंवा पूर्णपणे बाद असे होत नाही. हे क्रमांकाचे, नंबरचे यश-अपयश मात्र प्रत्येकाला पचवता आले पाहिजे. आयुष्यात अनेक कठीण स्पर्धा माणूस म्हणून प्रत्येकाला द्याव्याच लागतात. त्यातील ही काही टप्पे आहेत. शिक्षण या प्रवासातील सुरुवातीचा टप्पा म्हणजे दहावी ची परीक्षा नंतर बारावीची परीक्षा होय. दरवर्षी दहावी व बारावीचा निकाल घोषित होताच दुसऱ्या दिवशी वर्तमानपत्रात, टीव्हीवर बातमाच्या माध्यमातून कानावर येते की, कमी मार्क मिळाले म्हणून आत्महत्या केली. नापास झाला म्हणून आत्महत्या केली. कमी मार्क मिळाले म्हणून आई-वडील निराश झाले म्हणून आत्महत्या केली. अशा बातम्या बघून, वाचून मन खिन्न होते. कुठेतरी गुणांच्या, मार्कांच्या या जीवघेण्या स्पर्धेत अनेक मुलं जीव गमावून बसतात. अर्थात यासाठी अनेक गोष्टी जबाबदार आहेत. पालकांच्या मुलांकडून वाढलेल्या अपेक्षा असतील, आई-

वडील, शाळा, महाविद्यालय, क्लासेस यांचे नाव मोठे होण्यासाठीची धडपड असेल किंवा नातेवाईक समाज यांच्याशी तुम्ही करत असलेली तुलना असेल. अभ्यासक्रम, शाळा, पालक, समाज यांनी मुलांना स्पर्धेच्या खाईत ढकलून दिले आहे. येथे प्रत्येकाला फक्त पहिला नंबर पाहिजे. बालक, मूलं, विद्यार्थी म्हणून त्याच्या अडचणी समजून घेण्याची मानसिकता मात्र कुणाची नाही. येथे फक्त प्रत्येकाला गुणांच्या स्पर्धेत इतरांपेक्षा पुढे जायचे आहे. आज समाजातील कोणत्याच आई-वडिलांना आपल्या मुलाने एक उत्तम माणूस म्हणून घडावे असे वाटत नाही. किंवा त्यासाठी प्रयत्नही होत नाही. जन्माला आल्यापासून फक्त स्पर्धा आणि स्पर्धा एवढेच ध्येय पालकांचे आहे. मुलाने स्पर्धेत उडी घ्यावी व सतत आकड्यांचे क्रम मिळवून हुशार असल्याचे सिद्ध करावे. जगाच्या स्पर्धेत प्रत्येकाला सिद्ध व्हायचे आहे. पण त्यासाठी जीवघेण्या स्पर्धा कितपत योग्य आहे ? हा विचार प्रत्येक पालकांनी केला पाहिजे. हाताची पाचही बोटे सारखी नसतात. प्रत्येक बोट दुसऱ्या बोटा पेक्षा लांब, आखूड, जाड अशा रचनेने बदलेले आहे. परंतु प्रत्येक बोटाची कार्ये मात्र सारखेच आहे. कोणतेही काम करताना हाताची सर्व बोटे एकत्र येऊन ते

काम करते. तसे शाळेतील प्रत्येक मुलं जरी वेगळे असले तरी ते सर्वगुणसंपन्न आहे. ते त्याचे स्वतंत्र अस्तित्व निर्माण केल्याशिवाय राहत नाही. फरक एवढाच आहे की, प्रत्येक मुल त्याच्या आवडीनुसार व क्षमतेनुसार क्षेत्र निवडत असते. समाजाची आज फार मोठी मानसिकता झाली आहे की, माझ्या मुलांने शिक्षण घेऊन प्रशासनात अधिकारी व्हावे, डॉक्टर, इंजिनीअर, वकील, पोलिस अशा विविध क्षेत्रात मोठे नाव कमवावे असा निर्धार पालक करून टाकतात. त्यादृष्टीने अपेक्षांचे ओझे त्याच्या पाठीवर बांधून त्याला या जीवघेण्या स्पर्धेत उतरवतात. त्याला समजून घ्यायला त्याच्या आवडी निवडी, कल ओळखायला येथे कुणालाच रुची नाही. पालकांना त्याला समजून घ्यायला वेळ नाही. कारण त्याच्या शिक्षणासाठी त्याच्या अपेक्षा पूर्ण करण्यासाठी पैसा लागेल यासाठी पालक रात्रंण दिवस स्वतःच्या कामात गुंतून घेतात. ज्यांच्यासाठी पैसा कमावतो, ज्याच्या पाठीवर अपेक्षांचे ओझे बांधले, त्याला मात्र एकदाही जवळ घेऊन आपण विचारत नाही. बाळा तुला हे अपेक्षांचे ओझे झेपवते का, की तुला तुझ्या इच्छेने आवडीने क्षेत्र निवडायचे आहे. जर हा संवाद मुलांनसोबत आवडीने साधला गेला, तर मुले स्वच्छेने

आवडीने क्षेत्र निवडतील. पुढील येणाऱ्या काळात देशात कलाकार, कलावंत, खेळाडू, शास्त्रज्ञ, संशोधक असे विविध क्षेत्रात काम करणारी माणसं निर्माण झालेली दिसतील. भारत हा कृषीप्रधान देश आहे. प्रत्येकाला स्वतःची भरपूर शेती असावी असे वाटते. परंतु आपल्या मुलाने शेतात काम करू नये हा अड्डाहास प्रत्येकाचा आहे. ज्या देशात सर्वात मोठा व्यवसाय शेती आहे आणि जो तुम्हाला करायला आवडत नाही. येणाऱ्या पिढीने तो करू नये म्हणून त्याच्या मनात तुम्ही भरवत असाल तर भारत देश व भारताची आर्थिक व्यवस्था येणाऱ्या काळात कशी असेल? हा विचार न केलेलाच बरा. भारताचे माजी राष्ट्रपती डॉक्टर ए.पी.जे अब्दुल कलाम साहेबांनी सांगितले होते. जोपर्यंत या देशातील आई-वडील आपला मुलगा नोकर व्हावा असे स्वप्न पाहणे बंद करणार नाही. तोपर्यंत या देशात मालक जन्माला येणार नाही. अर्थात प्रत्येक जण नोकर होण्याच्या मागे लागलेला आहे. कुठेतरी हे मुलांच्या पाठीवरचे ओझे कमी झाले पाहिजे. तरच मुलांच्या आत्महत्या थांबतील. मुलांमधील नैराश्य, निरुत्साह संपेल. मुलांना त्यांच्या इच्छेनुसार क्षेत्र निवडू द्या, त्यांच्या अंगी असलेले कलागुण त्यांना जोपासू द्या. अभ्यासाबरोबर इतर आवडीनिवडी

जोपासल्या तर अभ्यासाचा ताण येत नाही. ज्या मुलांसाठी रात्रंदिवस कष्ट आणि घाम गाळला तिच मुले राहिली नाही. तर आयुष्यात पाहिलेल्या स्वप्नांचे काय करायचे. यासाठी पालकांनी स्वतःच्या मुलांना समजून घ्यायला पाहिजे. मुलांशी वागताना पालक, मित्र, गुरू अशा विविध भूमिकेतून त्यांच्याशी वागले पाहिजे. आज मुलांना पालकांशी मनमोकळा संवाद साधता आला पाहिजे. त्यातून मुले व्यक्त होतील त्यांच्या मनातील भावना प्रकट होतील. कुठे तरी त्यांच्या मनावरील अपेक्षेचा ताण कमी होईल. जीवनात यश व अपयश पचवता आले पाहिजे. मुलांना सक्षम बनवा त्याला आनंद, दुःख, यश, अपयश पचवण्या योग्य सक्षम बनवा. एकदा अपयश आले म्हणजे आयुष्य संपत नाही. जगात असंख्य अपयश आलेल्या व्यक्तीने स्वतःची ओळख जगाला करून दिलेली आहे. अपयश तुम्हाला संपवत नाही तर तुमच्यात पुन्हा जिद्द, प्रेरणा निर्माण करत असते. पुन्हा पूर्ण ताकतीने तुमचे ध्येय गाठण्यासाठी तुम्हाला पुन्हा एक संधी देत असते. मुलांनी हे अपयश मनाला लावून न घेता स्वतःला परिपूर्ण होण्याची पुन्हा एक मिळणारी संधी म्हणून ते स्वीकारले पाहिजे. जीवन हेच एक संघर्षमय परीक्षा आहे. या परीक्षेसाठी आयुष्यभर झिजावे

लागते. तुम्ही माणूस म्हणून हरलात तर आयुष्यातील कोणतीही गोष्ट जिंकू शकणार नाही. म्हणून सर्वप्रथम स्वतःला जिंकता तर तुम्ही जगाला जिंकू शकाल. आत्महत्या हा कोणत्याच अपयशावरचा पर्याय नाही. अपयश ही यशाची पहिली पायरी आहे. पुन्हा एकदा जोमाने तेवढ्यात जिद्दीने स्वतःला सिद्ध करा. मेहनत व अपार कष्ट करण्याची जिद्द तुमच्यात असेल, तर तुम्ही परीक्षा नाही तर स्वतःचे आयुष्य जिंकाल.

असफलता एक चुनौती है,

स्वीकार करो क्या कमी रह गई,

देखो और सुधार करो जब तक न सफल हो,

नींद चैन को त्यागो तुम संघर्ष का

मैदान छोड मत भागो तुम

कुछ किये बिना ही जय जय कार नही होती

कोशिश करने वालों की हार नहीं होती ॥

आठ

“ मानवी जीवन कष्टमय ”

आईच्या गर्भातून मूल जन्माला येते. एक निरागस हास्य घेऊन या जगात स्वतःचे अस्तित्व निर्माण करण्यासाठी सज्ज होते. जन्मानंतर आनंदात स्वतःच्या विश्वात हरवून जाते. हळूहळू जसजसे मोठे होऊ लागते. तसेतसे त्याला प्राप्त परिस्थितीचा अनुभव येत जातो. स्वतःच्या कुटुंबातून, परिसरातून ते अनेक गोष्टी शिकत जाते. स्वतःच्या कौटुंबिक परिस्थितीनुसार आलेल्या समस्यांना तोंड देत राहते. ताठ मानेने उभे राहण्याचा

प्रयत्न करत असते. अशा जडणघडणीत ते घडत असताना स्वतःच्या वाढत्या वयाबरोबर जबाबदाऱ्या स्विकारत राहते. प्राप्त परिस्थिती नुसार मुलांना शिक्षण व संस्कार दिले जाते. मोठेपणी स्वतःच्या पायावर उभे राहण्यासाठी, कामधंदा करण्यासाठी, नोकरी मिळवण्यासाठी, स्वतःचा व्यवसाय उभारण्यासाठी ते सतत धडपडत असते. आपण पाहतो आपला देश हा कृषिप्रधान देश आहे. भारतात सर्वात जास्त शेती हा व्यवसाय केल्या जातो. अर्थात लहानपणापासूनच मुलांना शेतीविषयी कामे करण्याची, कष्ट करण्याची सवय लागलेली असते. वाढत्या लोकसंख्येमुळे शेतीचे विभाजन होत चालले आहे. पृथ्वीवर पाणी, जमीन यांचे क्षेत्रफळ आहे तेवढेच आहे. परंतु वाढती लोकसंख्या, शहरीकरण, व्यवसाय, उद्योग धंदे, धरण, रस्ते यामुळे जमिनीचे विभाजन होत चालले आहे. यातून शेतीचे क्षेत्रफळ कमी होत आहे. अनेकांना शेती नाही. अनेकांना स्वतःचा व्यवसाय नाही. त्यामुळे उदरनिर्वाहासाठी नोकरी किंवा मजुरी करावी लागते. पोटाची खळगी भरण्यासाठी हाताला मिळेल ते काम करावे लागते. कष्ट केल्याशिवाय संसाराचा रथ गाडा चालत नाही. आज देशात सर्वात जास्त भेडसावणारी समस्या म्हणजे अनेकांना काम मिळत नाही.

कामासाठी वणवण फिरावे लागते. शिक्षण घेणाऱ्या युवकांना चांगल्या पगाराची नोकरी मिळत नाही. तर एकीकडे शिक्षण नाही म्हणून काम मिळत नाही. अशी अवस्था आधुनिक युगात झाली आहे. आधुनिक तंत्रज्ञान व आधुनिक यंत्रसामुग्री मुळे मानवांना मिळणारी कामे बंद झाली. याचे कारण म्हणजे यंत्रसामुग्री मुळे कमी वेळेत जास्त काम होते. कामासाठी पैसा ही कमी लागतो .कामाचा दर्जा सुधारला. यामध्ये गोरगरीब मजुरांच्या हाताला मिळणारी कामे नाहीसे होत चालले आहे. ग्रामीण भागात व शहरी भागात काम मिळाले नाही तर जगण्याचा प्रश्न निर्माण होतो. काम मिळाल्याशिवाय घाम घाळता येत नाही. घाम गाळल्याशिवाय दाम मिळत नाही. दाम मिळाल्याशिवाय चूल पेटत नाही. ही वास्तव परिस्थिती आज देशात आहे. खेड्यापाड्यात काम मिळत नाही म्हणून दरवर्षी लोक कामाच्या शोधात शहरांकडे स्थलांतर करत आहे. शहर हे आर्थिक गतिमानतेचे चक्र फिरवणारे ठिकाण. या ठिकाणी निश्चितच काम मिळते. या आशेवर लोक शहरात येऊन राहतात. मिळेल ते काम दिवसभर करायचे. सायंकाळी दिवसभर केलेल्या कामाचा मोबदला घ्यायचा. मिळालेल्या रोजगारातून संध्याकाळच्या पोटासाठी लागणारे अन्नधान्य

घ्यायचे. पोटाची खळगी भरायची. ही कामगाराची वास्तविक परिस्थिती आहे. जी आपण नाकारू शकत नाही. परंतु बदल मात्र निश्चित करू शकतो. सरकारने प्रत्येकाच्या हाताला काम मिळेल. असे धोरण ठरवावे. उद्योग, व्यवसाय उभारून प्रत्येकालाच काम मिळावे असे धोरण ठरवले पाहिजे. १ मे हा कामगार दिन आहे. महाराष्ट्रात आज कामगारांच्या समस्या अनेक आहेत. वेळोवेळी कामगार आपल्या मागण्यांसाठी रस्त्यावर उतरतात. कामगारांना योग्य सन्मान मिळाला पाहिजे. वेळेवर वेतन मिळाले पाहिजे. कामगारांना कामावर मूलभूत सुविधा मिळाल्या पाहिजे. कामगार हा एक महत्त्वाचा घटक आहे. ही जाणीव सर्वांत आधी समजून घेतली पाहिजे. कामगार टिकला तर काम पूर्ण होईल. मनुष्याला जन्माबरोबरच परिस्थितीशी झगडावे लागते. आपला जन्म कुठे व्हावा हे विध्यात्याने आपल्या हातात ठेवले नाही. कोण नोकर होणार आणि कोण मालक हे आपल्या हातात नाही. परिस्थितीशी दोन हात करण्याची जिद्द मात्र प्रत्येकात आहे. कष्ट केल्याशिवाय फळ मिळत नाही. प्रत्येक जण आपापल्या क्षेत्रात उत्तम कष्ट करत असतो. कष्टाची फळे गोड असतात. जीवनात कष्ट केल्याशिवाय काही मिळत नाही. या जगात सहज काही मिळत

नाही. अपार कष्ट व मेहनतीच्या जोरावर यश संपादन करता येते. माणूस जन्मापासून ते मृत्यूपर्यंत सतत कष्ट करत असतो. मुळात मनुष्य जीवन फार कष्टमय आहे. इतर प्राणी, पक्षी यांच्या पेक्षा माणूस खूप कष्टाळू आहे. कारण माणसाच्या आशा-आकांक्षा खूप आहे. तो बुद्धिमान आहे. त्यामुळे त्याला या जगाच्या स्पर्धेत यशाचे अनेक उत्तुंग शिखरे चढावी वाटतात. यासाठी तो रात्रंदिवस कष्ट करत असतो. स्वतः झिजत राहतो. जीवन जगणे एवढेच माणसाचे आयुष्य नाही. त्या पलीकडे काहीतरी नवीन येणाऱ्या पिढीसाठी करून ठेवण्याचे वेड त्याच्या अंगी असते. अपार कष्ट, जिद्द यांच्या जोरावर प्रत्येक मनुष्य स्वतःचे जीवन फुलवत असतो.

नऊ

" आई सुखाची जननी "

देवाला प्रत्येकाच्या घरी जन्म घेता येणे शक्य नाही. म्हणून देवाने आईची निर्मिती केली. आईचा रूपाने प्रत्येक घरात भगवंत अवतरत असतो. जगातील सर्वात सुंदर नात म्हणजे आई. नऊ महिने नऊ दिवस दगडाप्रमाणे पोटाशी ओझे वागवते. चेहऱ्यावर मात्र लाखमोलाचा आनंद झळकतो. स्वतःच्या इच्छा आकांक्षाला मारून, बाळाच्या वाढीसाठी लागणारे अन्न व औषधीचे सेवन करते. जगातल्या सर्वात सुंदर व सुरक्षित गर्भात आपल्या बाळाला वाढवते. नऊ महिने नऊ

दिवस झाले की, आपल्या बाळाच्या जन्मासाठी असह्य वेदना सहन करते, ती फक्त आईच होय. स्वतःचे दुःख विसरून बाळाला स्वतःच्या छातीशी कवटाळते. आपला सर्वात पहिला गुरु आई होते. आपल्यावर सर्वप्रथम चांगले संस्कार आई करते. बोलणे, चालणे, अशा प्रत्येक गोष्टी प्रथम आईच शिकवीते. स्वतःच्या पोटाला मारून लेकराच्या मुखात अन्नाचा घास भरवणारी आई प्रत्येकाला देवाने दिली. परिस्थिती कशीही असो त्याची खंत न करता आपल्या बाळाला सुरक्षित व सुखरूप ठेवते. जगातली प्रत्येक चांगली गोष्ट फक्त माझ्याच बाळाला मिळावी हा अट्टाहास सदैव करत राहते. सकाळी झोपेतून उठतांना तोंडावरून हात फिरविते. अंधोळ घालून स्वतःच्या पदराने ओले अंग पुसण्याचे भाग्य विध्यात्याने तिच्याच पदरी घातले. प्रेमाचा, मायेचा सागर म्हणजे आई. उन्हात सावली निर्माण करते ती आई. कडू घास तिच्या स्पर्शाने गोड लागतो ती आई. स्वतः आयुष्यभर दुःख सहन करून लेकराच्या आनंदासाठी, सुखासाठी झटत राहते ती फक्त आईच होय. आई म्हणजे वाळवंटाच्या उन्हातील पाण्याचा झरा, आई म्हणजे दुधावरची साय, आई म्हणजे देवळातील घंटेचा सुंदर नाद, आई म्हणजे भजनातील सुंदर रामनाम, आई म्हणजे

प्रेमाचा अखंड झरा, आई म्हणजे वेदनेची फुकर, आई म्हणजे संस्काराचा खजिना होय. जगात असे एकच नाते आहे त्याची तुलना कशाशीच होऊ शकत नाही. उत्तम संस्कार व शिक्षण देऊन, आपल्याला उत्तम घडवण्याचे काम ती करत असते. सुंदर बालक घडवणारी ती एक उत्तम कलाकार असते. आई ही मुळात देवाचा अवतार आहे. प्रत्येकाला देवाने स्वतःचा अंश आई रूपाने दिला आहे. तो प्रत्येकाला आयुष्यात जपता आला पाहिजे. संस्कार व शिक्षणाने आयुष्यात कितीही मोठे यश संपादन केले. कितीही पैसा, प्रतिष्ठा प्राप्त केली. तरी आईपेक्षा मोठं कुणालाच होता येत नाही. ही वास्तव परिस्थिती आहे. आईला आपले लेकरू हे सर्व सुखापेक्षा मोठे वाटते. आयुष्यात त्यागाचे प्रतीक बनून ती लेकरासाठी सर्व गोष्टीचा त्याग करत आलेली असते. स्वतः दुःख सहन करून सुखाचा ओलावा निर्माण करण्याची शक्ती फक्त आईला जमते. रंग, रूप याचा मोह तिला नसतो. आपले बाळ कसेही असो. तिला स्वतःच्या जिवापेक्षा अधिक प्रिय असते. आपल्या बालकाला गरिबीची चाहूल लागू न देता. शक्य होईल तेवढे अधिक चांगले जीवन जगण्याचा प्रयत्न ती करत असते. प्रत्येक आई आपल्या मुलाला चांगले संस्कार, शिक्षण, उत्तम आरोग्य, प्रदान करत

असते. आयुष्यात आपणही आईला देवाप्रमाणे जपले पाहिजे. आईचे ऋण एका जन्मात फेडणे शक्य नाही. पण आईला जीवापाड जपणे मात्र शक्य आहे. आयुष्यात आपल्याला यशाची भरारी घेण्यासाठी, आपल्या पंखामध्ये बळ भरण्याचे काम आईनेच केलेले असते. जीवनात यशाचे शिखर गाठल्यावर, त्याच शिखरावरून मागे वळून पाहताना आपली आई आपल्याला लहान दिसता कामा नये. तिचे महत्त्व त्या उंच यशाच्या शिखरा ऐवढेच मोठे आहे. तिचे स्थान कधीही कमी होत नाही. आईची किंमत आई गेल्यावरच कळते. जसा सुर्य मावळला की, त्याचा प्रखर प्रकाश नाहीसा होतो. सगळीकडे अंधाराचे वास्तव पसरते. तसे आई जीवनातून गेली की, जीवन अंधारमय होऊन जाते. आईच्या कुशीत मिळणारा विसावा जगाच्या कोणत्याच गादीत मिळत नाही. आईचा तोंडावरून फिरणाऱ्या हाताचे प्रेम जगाच्या कुठल्याच शक्तीत मिळत नाही. वात्सल्याचा हा झरा असाच सदैव प्रत्येकाला मिळत राहो. यासाठी आई हे दैवत मानून सदैव तिला देवाप्रती पुजत रहावे.

दहा

अन्नदान हेच सर्वश्रेष्ठ दान

भारतीय संस्कृतीत अनेक धार्मिक रूढी, परंपरा आजही सुरूच आहे. या रूढी परंपरा माणुसकीचे दर्शन घडविते. एक माणूस दुसऱ्या माणसाशी माणुसकीची भावना जोपासतो. एका माणसाचा दुसऱ्याविषयी प्रेम, जिवाळा, आपुलकीची भावना जोपासली जाते. यातूनच अनेकांना मदत करण्याची भावना आज प्रत्येक भारतीयाकडे आहे. भुकेल्याला अन्न देणे, तहानलेल्याला पाणी देणे व वाटसरूला रस्ता दाखवणे ही

पुण्यकर्माचे लक्षण समजले जाते. आजही प्रत्येक मनुष्य आपापल्या परीने दानधर्म करत असतो. धर्म केल्याने आयुष्यात काहीच कमी पडत नाही. ही भावना पुर्वी पासून रुढ आहे. जी वस्तू आपल्याला मर्यादेपेक्षा जास्त होते. किंवा मर्यादेपेक्षा जास्त आपल्याजवळ आहे. तिचा वापर झाला नाही तर ती खराब होते. त्यामुळे ती इतरांना दिली पाहिजे. दानाचे अनेक प्रकार आहेत जसेकी अन्नदान, रक्तदान, धनदान, भूदान, ज्ञानदान इ. अशा या दानाच्या प्रकारांपैकी अनेक धर्मांमध्ये अन्नदानाचे महत्व पटवून दिले आहे. अन्नदान हेच श्रेष्ठदान आहे. जो अन्नदान करतो तो पुण्यकर्म कमावतो. “ अन्नदाता सुखी भव ” असे म्हटले जाते. अन्नदान करतो तो मनुष्य जीवनात सुखी राहतो. अन्नदान हे सर्वश्रेष्ठ दान यासाठी समजले जाते. अन्न, वस्त्र, निवारा या माणसाच्या मूलभूत गरजा आहेत. यातील पहिली गरज अन्न ही आहे. शरीर हे अन्नावर अवलंबून आहे. माणसाची वाढ ही अन्नावर अवलंबून आहे. अन्न हे कार्य करण्याची ऊर्जा वाढविते. अन्न पोटात नसेल तर कार्य करण्याची गती कमी होते. संपूर्ण शरीराचे कार्य हे अन्नावर अवलंबून असते. अन्न मूलभूत पहिली गरज आहे. म्हणून याला सर्वश्रेष्ठ दान म्हटले जाते. अन्नदान हे मुळात भुकेल्या

माणसांसाठी केले जावे. जो उपाशी आहे त्याला अन्नाची खरी गरज आहे. अशा लोकांना एक वेळचे जेवण दिले, तर आयुष्यात त्याचा आशीर्वाद आपल्याला मिळतो. भारत हा कृषीप्रधान देश आहे. शेतकरी हा येथील अन्नधान्याचा जनक आहे. तो दिवसरात्र उन्हा-तानात राहून अन्नधान्य पिकवितो. तेव्हा प्रत्येकाच्या पोटात अन्नाचा घास जातो. या कृषीप्रधान देशात तरीसुद्धा अनेक लोक उपाशीपोटी रात्री झोपी जातात. अनेक बालके कुपोषणाने ग्रस्त आहे. ही खरी शोकांतिका आहे. आज अनेकांना एक वेळचे जेवण मिळत नाही. अनेक मजुरांना दिवसभर कष्ट करावे लागते. तेव्हा एक वेळचे पोटभर अन्न खायला मिळते. जेव्हा जेव्हा देशावर नैसर्गिक संकटे येतात. महापूर, दुष्काळ, भूकंप अशा वेळेस अन्नदान केले पाहिजे. पोटभर जेवणे हा प्रत्येकाचा अधिकार आहे. परंतु ज्याच्या त्याच्या प्रारब्धानुसार आणि प्राप्त परीस्थितीनुसार उपासमार करावी लागते. यासाठी अन्नदान होणे गरजेचे आहे. मनुष्य जगला तर इतर कार्य करत राहिल. जीवनात आपल्याकडे जे आहे तेच आपण दुसऱ्याला देऊ शकतो. अन्नदान काळाची गरज आहे. हे महत्त्व जाणून घेऊन अन्नदान केले पाहिजे. वेळ-काळ लक्षात घेऊन अन्नदान केले पाहिजे.

अन्नदान करताना कुठलेही मतभेद करू नये. जात-पात, धर्म, परिस्थिती याला महत्त्व न देता माणूस हा देव समजून अन्नदान केले पाहिजे. अन्नदान हे सर्वश्रेष्ठ दान ठरते. त्याचा आशीर्वाद एक मनुष्य रूपाने दुसऱ्या मनुष्याला मिळत असतो. चला अन्नदान करूया, अनेकांच्या भुकेच्या वेदना थांबूया.

“ अन्न जीवन आहे, अन्न केवळ परब्रम्ह आहे. ”

“ लावु एक चांगली सवय टाळु अन्नाचा अपव्यय. ”

अकरा

मानवी जीवन

जीवन हे अतिशय सुंदर आहे. देवा कडून मिळालेली अनमोल भेट म्हणजे हा मानवी देह होय. मानवी देहाला सुंदरपणे जगता आले पाहिजे तरच जीवनाचे सार्थक होईल. या पृथ्वीतलावर लाखो प्रकारचे जीव-जंतू जन्म घेतात. काही वेळाने काही काळाने नष्ट होतात. इतिहास मात्र त्यांची दखल घेत नाही. या पृथ्वीतलावरील मोजकेच जीवजंतू जगण्याचा संघर्ष करतात. स्वतःच्या कर्तृत्वाने, संघर्षाने इतिहासाला,

काळाला त्यांची दखल घ्यायला लावतात. या जीवजंतू प्रमाणे या पृथ्वीवर मानवरूपी देह धारण करणारा मनुष्य जन्माला येतो. स्वतःच्या जगण्यासाठी संघर्ष करतो, चांगले कर्म करतो, स्वकर्माने स्वतःची ओळख निर्माण करतो. एक दिवस मनुष्य देहाला सोडून जातो. परंतु आठवणींच्या रूपाने, कर्तुत्वाने, चांगल्या कर्माने स्वतःची ओळख माघे सोडून जातो. आयुष्यात जीवन जगतांना असे जगा की, काळ वेळ याला तुमचा हेवा वाटावा. अध्यात्मानुसार असे म्हणतात चौऱ्यांशी लक्ष योनीचा फेरा चुकवुन मानवी जीवन प्राप्त होते. या दीर्घ काळानंतर मिळालेले हे जीवन चांगले जगता आले पाहिजे. चांगले जीवन जगण्यासाठी चांगले कर्तव्य, चांगली कर्म करत राहिले पाहिजे. ज्ञानमार्ग, भक्तिमार्गाची संगत आयुष्यात असावी तरच मनुष्य योग्य रस्त्यावर चालत राहतो. या पृथ्वीवर जन्माला येणारा प्रत्येक जीव स्वतःच्या जगण्यात आयुष्य घालवत असतो. मनुष्य योनीत मात्र संत-महात्मे, तपस्वी, योगी, समाजसुधारक, विचारवंत यांनी स्वतःचे जीवन जगण्या बरोबरच दुसऱ्यांना सुद्धा जीवन कसे जगायचे याचे तत्त्वज्ञान सांगितलेले आहे. संत महात्म्यांनी भक्तीचा मार्ग सांगितला, तपस्वी योगी यांनी ज्ञान व शांतीचा मार्ग सांगितला, तर समाज सुधारकांनी शिक्षणाचा

मार्ग, विचारवंतांनी सुंदर विचारांचा मार्ग सांगितला आहे. जीवनात यापैकी कोणत्याही मार्गाची निवड केली व त्या योग्य मार्गानुसार जीवन जगत राहिले तर मनुष्यजन्माचे सार्थक होते. भक्ती, ज्ञान, शिक्षण व सुंदर विचार हे जीवन घडवण्यासाठी योग्य मार्ग आहे. या मार्गावर मनुष्य चालत राहिला तर स्व कर्तृत्वाने, स्व कर्माने तो निश्चितच स्वतःची ओळख निर्माण केल्याशिवाय राहत नाही. या पृथ्वीवर या मार्गाचा ज्यांनी ज्यांनी अवलंब केला आज त्यांची ओळख इतरांना जगण्यासाठी प्रेरणा बनून आहे. आजच्या कलियुगातील मनुष्य तर अहंकार, गर्व, स्वार्थ, लोभीपणा, व्यसन, आळस यासारख्या अनेक गोष्टींनी ग्रासलेला आहे. सुंदर आयुष्य जगतांना मात्र त्याला लागलेल्या या व्याधींनी तो स्वतःचे आयुष्य खराब करत आहे. अगदी तरुण पिढी सुद्धा अतिशय घातक स्वरूपाचे आयुष्य जगत आहे. आज-काल तरुण पिढी जीवन जगतांना त्याच्या डोळ्यावर अहंकाराची पट्टी बांधलेली आहे. तो चुकीच्या मार्गाने जीवन जगतोय पण हे त्याच्या लक्षात येत नाही. व्यसन, चुकीची संगत, सुशिक्षित बेरोजगारी, यामुळे तरुण पिढी भरकटत चालली आहे. याकडे समाज, पालक यांचे लक्ष नाही. आपली मुले आधुनिक जगाच्या

स्पर्धेत किती वाहवली जात आहे हे त्यांच्या लक्षात येत नाही. मात्र वेळीच या गोष्टींकडे लक्ष दिले नाही तर त्यांचे जीवन बरबाद व्हायला वेळ लागणार नाही. आज-काल जीवन जगतांना तरुण पिढी असेल म्हातारी माणसं असेल यांनी योग्य सहवास, योग्य संवाद, चांगला आहार, चांगले आचार विचार या गोष्टींचा अवलंब केला तरच आयुष्य सुंदर होईल. मनुष्य म्हणून जगतांना आनंद व निखळ सुख प्राप्त होईल. येणारा काळ आपल्या जगण्याची निश्चितच दखल घेईल. जीवन असे जगावे की किमान आपल्या सहवासातील चार माणसांनी, कुटुंबांने, समाजाने आपली दखल घेतली पाहिजे. आपल्या जगण्याने चार लोकांना प्रेरणा मिळावी तरच मनुष्य योनीत जन्माला येऊन फायदा झाला असे म्हणता येईल. नाहीतर इतर जीव-जंतु प्रमाणे आपण कधी जन्माला आलो व कधी मरण पावलो याची दखल कोणीच घेणार नाही.

“ या जन्मावर, या जगण्यावर, शतदा प्रेम करावे ”.

“ या जन्मावर, या जगण्यावर, शतदा प्रेम करावे ”.

प्रतिभासंपन्न कवी मंगेश पाडगावकर यांच्या या दोन ओळी जगण्याला सदैव प्रेरणा देतात. त्याप्रमाणे फक्त प्रत्येकाने मानवी जन्मावर प्रेम करत राहिले पाहिजे.

बारा

“ क्रोध ” विनाशास आमंत्रण

माणसाचे मन हे उधळणाऱ्या घोड्याच्या टाका सारखे असते. मिळेल त्या जागेवर दौडत राहते. क्षणात जगाची सफर करण्याची ताकत मनात असते. मनाचा मागोवा घेणे म्हणजे समुद्राच्या पाण्याचा तळ गाठण्यासारखे आहे. मनासारख्या गोष्टी घडल्या तर मन आनंदी होते. एखादी नको असलेली सहज गोष्ट घडली तर लगेच मन दुखावते. ती भावनेतून प्रगट होते. त्यालाच क्रोध आला असे आपण म्हणतो. क्रोध म्हणजे

विनाशाचे आमंत्रण होय. माणसाला क्रोध आला की, त्याच्या मनावर व विचारावर त्याचा ताबा राहत नाही. आपण कुणासमोर बोलतो, काय बोलतो याचे भान माणसाला राहत नाही. क्रोध मुळात प्रत्येकात असतो. फक्त काही जण प्रगट करतात. तर काहीजण याला आवर घालतात. क्षणाक्षणाला सैरावैरा वायूच्या वेगाने धावणाऱ्या मनावर ताबा मिळवला तर क्रोध येणारच नाही. क्रोध आमचा चांगुलपणा आहे. चांगले वार्डिट क्षणात ओळखून विचारांना प्रगट व्हायला लावते ते मन. आयुष्यात जन्माबरोबर प्रत्येकाला सुंदर शरीर व सुंदर मन मिळते. पुढे याच शरीराच्या साथीने मन इच्छा, आकांक्षांचा डोंगर सजवायला लागते. यशाची शिखरे व प्रतिष्ठेचा डोंगर रोजच काबीज करावे असे वाटते. आयुष्याच्या स्वप्नांना पूर्ण करण्यासाठी माणूस क्षण क्षण झिजत राहतो. कधीकधी मात्र ही शिखरे व डोंगर काबीज होत नाही. याचा माणसाला प्रचंड राग येतो. मनुष्य सतत क्रोधित राहतो. यामधून तिरस्काराच्या भावनांनी सतत व्यक्त होतो. त्याचाच क्रोध त्याला जाळत असतो. क्रोध हा स्वतःचाच शत्रू आहे. तो एकदा आपल्या मनावर ताबा करायला लागला की, आपल्या हातून नको असलेल्या चुका घडत जातात. क्रोधामुळे नाती-गोती, यश,

प्रतिष्ठा क्षणात धुळीस मिसळते. क्रोधावर नियंत्रण ठेवले नाही तर माणूस अनेक गोष्टींपासून दुरावत जातो. क्रोधाला संयमात रूपांतर करता आले पाहिजे. क्रोधाला आवर घालण्यासाठी योग्य औषध म्हणजे नम्रता होय. नम्रपणा सतत जवळ ठेवला तर क्रोध जवळही भटकत नाही. अहंकाराची वलयं हळूहळू नाहीशी होत जाते. माणसाचा स्वभाव हा वेगवेगळ्या फुलांच्या अलंकारांनी नटलेला आहे. राग, लोभ, मत्सर, अहंकार, नम्रपणा, प्रामाणिकपणा या अलंकारांना ओळखता आले पाहिजे. क्रोधाच्या अलंकारा पेक्षा नम्रतेचा अलंकार अंगी बाळगला, तर जीवन रंगाप्रमाणे उमटून व सुगंधा प्रमाणे सुवाच्छ होऊन जाते. जीवनात मिळविलेल्या अनेक गोष्टींना टिकवण्यासाठी क्रोध आवरता आला पाहिजे. माणसाला जगातील कोणतेच विचार हरवत नाही. तर त्याचा क्रोध त्याला अपयशाची पायरी चढायला लावतो. जगात सुंदर नाती, सुंदर माणसं आहे. ती जपतांना फक्त त्यांना आपल्या क्रोधाचा स्पर्श होऊ देता कामा नये. सुंदर विचारांची वेसन मनाला सतत घालून ठेवली. व संयमाचा ओलावा पाझरत राहिला तर क्रोध कधीच आपले डोके वर काढणार नाही. एकदा क्रोध नाहीसा झाला

की, मनुष्य चंदनाच्या वृक्षाप्रमाणे सतत सुगंधी होऊन जाईल.
तो सुगंध सगळीकडे दरवळत राहील.

आनंद या जीवनाचा सुगंधापरी दरवळावा,
झिजून स्वतः चंदनाने दुसऱ्यास मधुगंध द्यावा....
पाव्यातला सूर जैसा ओठांनी ओघळावा,
आनंद या जीवनाचा सुगंधापरी दरवळावा....

तेरा

आत्मविश्वास

विश्वास हा विचारांचा धागा आहे. चांगले विचार मांडताना ते विश्वासाने आपण दुसऱ्या समोर मांडतो. ते विचार चांगले की वाईट याचा विचार न करता समोरची व्यक्ती ते आत्मसात करत असते. असाच विश्वास मनुष्य स्वतःच्या आत्म्याला देत असतो. मी करत असलेले काम प्रामाणिक आहे. माझे आचार, विचार हे सत्य आहे. न्यायनीती व धर्माला धरून आहे. हा विश्वास स्वतःच्या आत्म्याला दिला की, मनुष्य कोणतेही काम

प्रभावी करू शकतो. स्वतःच्या जीवनात ज्ञान व क्षमता याला धरून मनुष्य काम निवडत असतो. मनुष्याला जीवन जगतांना कष्ट करावे लागते. स्वतःच्या गरजा स्वतःला भागवाव्या लागतात. जीवनात कोणतेही काम करताना ते आत्मविश्वासाने व प्रामाणिकपणे करावे. स्वतःमधील विश्वास हा कोणतेही कठीण कार्य सहज पूर्ण करू शकतो. व्यवहारात एकमेकांवर विश्वास ठेवूनच व्यवहार करावा लागतो. दुसऱ्याला दिलेला शब्द किंवा वचन म्हणजेच विश्वास होय. माणसाची नाती संबंध ही विश्वासाच्या धाग्यांवरच जोडलेली असते. नातेसंबंध, मैत्री, व्यवहार हे विश्वासावर चालत असते. प्रत्येकामध्ये आत्मविश्वास हा असतोच काहीजण तो ओळखतात तर काहीजण त्याला ओळखायला खूप अवधी लावतात. जे स्वतःमधील आत्मविश्वास ओळखतात ते निश्चितच स्वतःचे वेगळे अस्तित्व निर्माण केल्याशिवाय राहत नाही. ते समाजासाठी प्रेरणादायी बनून राहतात. मनुष्य हा सर्वगुणसंपन्न व बुद्धिमान आहे. तो कोणतेही कठीण कार्य सहज पूर्ण करू शकतो. ते स्वतःच्या आत्मविश्वासावर होय. प्रत्येकाने मी सकाळी झोपेतून उठल्यापासून ते रात्री झोपेपर्यंत प्रामाणिक जीवन जगेल असा आत्मविश्वास स्वतःमध्ये जागृत केला

पाहिजे. वाईट व्यसन, वाईट प्रवृत्ती, वाईट संबंध त्यापासून स्वतःला दूर ठेवण्याचा विश्वास स्वतःमध्ये निर्माण केला पाहिजे. मनुष्यामध्ये अंकारापेक्षा आत्मविश्वास अधिक असावा. आयुष्याचा प्रत्येक टप्पा सर करताना तो सहज व उत्तम करता आला पाहिजे. एवढा आत्मविश्वास मनी बाळगला पाहिजे. जीवनातील ध्येय गाठण्यासाठी स्वतःचा विश्वास प्रखर असावा. स्वतःचे मन, भावना व विचार यांचे कार्य स्वतःमधील विश्वासावर चालत असते. जीवनातील सुख, दुःख, व संकटाचे प्रसंग याला न घाबरता आत्मविश्वासाने सामोरे गेले पाहिजे. जगात प्रत्येक प्रश्नाला उत्तर आहे. फक्त ते शोधण्याचा विश्वास आपल्यात असला पाहिजे. स्वतःमध्ये सकारात्मक आत्मविश्वास असला की, कोणतेही कठीण कार्य सहज पूर्ण करता येते. देवाने प्रत्येकाला मन, भावना दिलेल्या आहेत. माणसाने फक्त स्वतःमधील आत्मविश्वास जागृत ठेवला पाहिजे.

चौदा

कुटुंबात संस्काराचे बिज रुजवा

महाराष्ट्र हे संतांचे, समाजसुधारकांचे व विचारवंतांचे राज्य आहे. महाराष्ट्रासारख्या राज्यात संस्कार मिळण्याचे ठिकाण कुटुंब, शाळा आणि समाज हे आहे. पूर्वीच्या काळात संस्कार कुटुंब, समाज व गुरुकुलामधून मिळायचे. मग ते आध्यात्मिक संस्कार असो वा शैक्षणिक संस्कार असो. आज मात्र परिस्थिती थोडीशी बदललेली दिसते. संस्कार हे फक्त शाळेतूनच मिळावे

किंवा मोठ्या शिकवणी वर्गातून मिळावे ही पालकांची भूमिका झाली आहे. मुलांना मोठी-मोठी पुस्तके मिळाली, चांगला गणवेश मिळाला व शहराच्या नामांकित शाळेत प्रवेश मिळाला म्हणजे, मुलगा सुसंस्कारित व उच्चशिक्षित होणार असा मोठा गैरसमज आजकालच्या पालकाचा झाला आहे. कुटुंबाची व आई-वडिलांची भूमिका मात्र सगळेजण विसरत चालले आहे. आपल्या मुलावर संस्कार करायला आई-वडिलांकडे वेळ नाही. शहरी भागात आई-वडील दोघेजण नोकरी करतात. तर ग्रामीण भागात आई-वडील दोघे शेतात काम करतात. तसेच शहरी व ग्रामीण भागात आई-वडील दोघेही व्यावसायिक आहेत. अशा परिस्थितीत कुटुंबाचा वेळ कामामध्ये विभागलेला आहे. प्रत्येक कुटुंब ही व्यस्त झालेली आहे. त्यामुळे मुलांवर संस्कार करायला आजकाल वेळ मिळत नाही. हे सत्य आहे. घरामध्ये मुलांकडे लक्ष देणारी आजी-आजोबा कुटुंबातून गायब झालेली पाहावयास मिळत आहे. याचे कारण म्हणजे कौटुंबिक व्यवस्था ही एकत्रित राहिली नाही. विभक्त कुटुंब पद्धतीमुळे आई-वडील आणि मुले असा छोटा परिवार निर्माण झाला आहे. कुटुंबातून घरातील मोठी व्यक्ती म्हणून आजी-आजोबा नातवांना संस्कार देऊ शकतात.

वेळ देऊ शकतात. मात्र विभक्त कुटुंब व्यवस्थेमुळे आजी-आजोबांचे वेगळे कुटुंब पहावयास मिळत आहे. याउलट थोडे मागे वळून पाहिले तर, ग्रामीण भागात एकत्र कुटुंबपद्धती होती. कुटुंबात आई-वडील, आजी-आजोबा, काका-काकू, चुलत भाऊ, चुलत बहीण असे सर्व जण एकत्र राहायचे. सणवार, उत्सव, रुढी परंपरा एकत्र साजरे करायचे. त्यामुळे साहजीकच आई-वडील कामानिमित्त दिवसभर बाहेर राहिले तरी, आजी-आजोबा नातवंडांना वेळ द्यायचे. नातवंडा सोबत खेळायचे. रात्री आजी आपल्या नातवांना रामायण-महाभारतातील कृष्ण, बळीराम, राम-लक्ष्मण, अर्जुन, श्रावण कुमार, कर्ण, तसेच इतिहासातील छत्रपती शिवाजी महाराज, छत्रपती संभाजी महाराज, राष्ट्रमाता राजमाता जिजाऊ माँ साहेब यांच्या गोष्टी सांगायच्या. यातून मुलांवर चांगले संस्कार घडायचे. गोष्टी, गाणी, पाळणा यासारख्या गोष्टींमधून मुलांवर चांगले संस्कार होत असत. मुलांना चांगल्या गोष्टी, वाईट गोष्टीची जाणीव लहान वयातच व्हायची. चांगला आणि वाईट हा फरक मुलांना लहानपणीच कळायचा. नकळत मुलांवर वाढत्या वयाबरोबर चांगले संस्कार व्हायचे. कुटुंबातील मोठी व्यक्ती म्हणून आजी-आजोबा नातवंडांचे लाड करायचे, त्याचबरोबर शिस्त सुद्धा

लावायचे. शिस्त मोडल्यावर शिक्षा सुद्धा करायचे. यामुळे अंगात साहजिकच शिस्त भिन्नली जायची. आजकाल मात्र कुटुंबात मुलांचे लाड होतात. शिस्त मात्र मुलांमध्ये फारशी दिसत नाही. कारण आजकालचे पालक मुलांना शिक्षा करण्यापेक्षा, लाडच अधिक करतात. आणि म्हणून आजकालची मुलं शिक्षणाने सुशिक्षित होतांना दिसतात. परंतु संस्कारांनी अशिक्षित असल्याचे जाणवते. आजच्या पिढीतील तरुण मुलांच्या वर्तनावरून तरी हेच दिसत आहे. आजचा तरुण कॉलेजच्या नावाखाली व फॅशनच्या नावाखाली संस्कार व संस्कृती पायदळी तुडवतांना दिसत आहे. फॅशनच्या नावाखाली अर्धवट अंग झाकणारी कपडे घालायचे. अंग उघडे ठेवले म्हणजे फॅशन, वेगवेगळे व्यसन केले म्हणजे फॅशन, मैत्रीच्या नावाखाली पार्टी, नाच-गाणी केली म्हणजे मैत्री. अशा अनेक गैरसमजुतीने किंवा पुढारलेल्या विचारसरणीने तरुणाई भरकटलेली दिसत आहे. आणि यातूनच सामाजिक भान विसरून हीच तरुणाई भारताचे नागरिक म्हणून समोर येत आहे. आपण पाहतो समाजाचे वैचारिक संतुलन बिघडत चाललेले आहे. याला कारणीभूत समाज, फॅशन, चित्रपट, तंत्रज्ञान, मोबाइल, राहणीमान व पुढारलेली विचारसरणी याबरोबरच

कुटुंब सुद्धा जबाबदार आहे. आज समाजात गेल्या काही दिवसापासून महाराष्ट्रात व महाराष्ट्र बरोबर संपूर्ण भारत देशात ज्या काही वेगवेगळ्या घटना घडत आहे. यामध्ये बलात्कार, छेड काढणे, मुलींना त्रास देणे, विवाहीत स्त्रियांचा छळ करणे अशा घटना मनाला सुन्न करणाऱ्या आहेत. सकाळी उठल्याबरोबर वर्तमानपत्राचे पान उलटल्या बरोबर अशा घटना वाचावयास मिळतात. टीव्हीचे बटन दाबून न्यूज चैनल सुरू करताच क्षणी अशा घटनांच्या बातम्या कानावर ऐकायला येतात. यामुळे या घटना माणसाच्या मनाला प्रचंड वेदना देणाऱ्या व उच्चशिक्षित म्हणून घेणाऱ्या समाजाला काळीमा फासणाऱ्या आहेत. जेव्हा अशा घटना घडतात. तेव्हा साहजिकच प्रत्येक जण समाजाला, प्रशासनाला, पोलिस यंत्रणेला, सरकारला जबाबदार धरतात. अनेकांकडून पोलिसांचे लक्ष नव्हते का?, सरकार काय करते?, महिला आयोग कुठे आहे? असे प्रश्न उपस्थित केले जातात. पण प्रत्येकाने हा विचार केला पाहिजे की, समाजातील ज्या मुलींवर, महिलांवर अत्याचार होत आहे. ज्या महिलांचा छळ होत आहे. त्या कुणाच्या तरी आई, बहीण, मुलगी आहे. अत्याचार करणारे सुद्धा कोणाचेतरी वडील, भाऊ, काका,

मामा, दादा आहे. शेवटी या वार्डट घटनांमागे समाजातीलच कुणाच्या तरी कुटुंबातील व्यक्ती आहे. म्हणजे समाजातील कुटुंबाच्या संस्कारा अभावी अशा घटना घडतात असे म्हणता येईल. यासाठी प्रत्येक कुटुंबातून आपल्या मुला-मुलींना जर चांगले संस्कार दिले. तर या घटना कुठेतरी कमी होताना दिसेल. मग मुला-मुलींचे राहणीमान, मैत्री करणे, शिक्षण घेणे, सण-उत्सव साजरा करणे, फॅशनची आवड बाळगणे, यासारख्या गोष्टी करण्याअगोदरच उत्तम संस्कार घालून दिले. तर वार्डट घटना घडणे निश्चितच थांबेल. कुटुंबातील आईने आपल्या मुलाला लहानपणापासून चांगले संस्कार दिले, तर त्याला समाजातील प्रत्येक स्त्री आई, मावशी, बहिण वाटेल. समाजातील स्त्री ही स्वतःच्या आई व बहिणी प्रमाणे वाटायला लागेल. असे संस्कार मुलांमध्ये रुजवायला प्रत्येक आईने व वडिलांने समोर आले पाहिजे. समाजात घडणाऱ्या वार्डट गोष्टीवर चर्चा करत बसण्यापेक्षा त्याची कारणे शोधून, जर प्रत्येकाने तर वार्डट घटना घडणारच नाही. संस्कार कुठे विकत मिळत नाही. किंवा संस्काराची कुठे क्लासेस सुद्धा चालत नाही. ती प्रत्येकाला स्वतःमध्ये रुजवावी लागतात. पालक या नात्याने प्रत्येकाची जबाबदारी आहे की, आपल्या मुलांमध्ये

आपण चांगले संस्कार रुजवले पाहिजे. यासाठी प्रत्येक आई-वडीलाने आपल्या मुलांसोबत वेळ दिला पाहिजे. व्यवसाय, नोकरी, काम धंदा याबरोबरच मुलांना सुद्धा पुरेसा वेळ देणे, हे गरजेचे आहे. हे उच्चशिक्षित पालकांनी लक्षात घेतले पाहिजे. संस्कृतीची, परंपरेची ओळख करून दिली पाहिजे. मुलांना चांगले कपडे, चांगली खाद्यपदार्थ याबरोबरच चांगली पुस्तके घेऊन दिली पाहिजे. संस्कार घडवणारी पुस्तके मुलांना वाचायला सांगितली तर निश्चितच मुलांवर चांगले संस्कार होतील. सण, उत्सव, परंपरा यांची मुलांना योग्य ओळख करून दिली पाहिजे. मुलांना योग्य वेळी, योग्य ठिकाणी, योग्य मार्गदर्शन करून योग्य ती बंधने घातली. तरच येणारी पिढी सुसंस्कारित व संस्कृतीला जोपासणारी निर्माण होईल. यासाठी समाज, सरकार, प्रशासन यांना दोष न देता प्रत्येक पालकाने संस्काराचे बीज कुटुंबातच रुजवले पाहिजे.

पंधरा

“ सत्य ” मुखी वदावे सर्वकाळ !

मानवी जीवन संस्कार व संस्कृतीने घडलेले असते. संस्कार व संस्कृतीचे पालन करताना, अनेक चांगल्या गोष्टीचे पालन केले जाते. चांगल्या सवयी माणसाला उत्तम घडवतात. चांगल्या सवयी व चांगली माणसं हे समाजाची प्रतीक आहे. माणूस अनेक कलागुणांनी नटलेला असतो. अनेक चांगल्या सवयींनी घडलेला असतो. मानवाची प्रतिमा ही त्याच्या सत्यावर अवलंबून असते. सत्याची परीक्षा ही कठोर असते. परंतु त्याचा विजय दीर्घकाळ टिकणारा असतो. माणसाला जगत असतांना पावला पावलावर सत्याची परीक्षा द्यावी लागते. माणसाला चांगल्या सवयी बालपणापासून अंगवळणी

पडलेल्या असतात. यातीलच एक चांगली सवय म्हणजे खरे बोलणे. सत्य बोलणारी माणसं नेहमी सूर्याच्या प्रकाशा सारखे उठुन दिसत असतात. सत्य हे नेहमी सूर्यासारखे प्रखर व गंगेच्या पाण्यासारखे नितळ असते. सत्याचा सुगंध हा चोहीकडे सदैव दरवळत असतो. आयुष्यात नेहमी सत्य बोलावे. माणसाच्या वाणीतून निघणारे शब्द हे त्याचे प्रतिबिंब उमटवत असतात. माणसाचे कर्तव्य मान-सन्मान अबाधित राखण्यासाठी मनुष्य हा सत्यवचनी असावा. समाजात माणसाचे व्यक्तिमत्त्व त्याच्या खऱ्या बोलण्यावरून ठरत असते. सत्य बोलणारी माणसं ही समाजाला आवडणारी असतात. जीवनात कितीही संकटे आली, कितीही मोठा स्वार्थ, फायदा असला तरी सत्य वचनाचा मार्ग सोडू नये. सत्य नेहमी परीक्षा घेत असते. पण सत्याचा निकाल हा चिरकाल टिकणारा असतो. समाजात सत्य बोलणाऱ्या लोकांना त्रास झालेला आहे. संत महात्म्य, समाजसुधारक, राजे-महाराजे, थोर विचारवंत यांना अनेक गोष्टींचा त्रास झाला. अनेक संकटांना तोंड द्यावे लागले. परंतु त्यांनी सत्याचा मार्ग सोडला नाही. सत्याचा जीवनात सदैव प्रकाश तेवत ठेवला. त्यामुळे ते आज समाजात आदर्श ठरले. समाजात न्याय, नीती व धर्म टिकून आहे तो सत्यावरच. जेव्हा

जेव्हा समाजात अन्याय वाढतो. सत्याला किंमत राहत नाही. असत्य वाढू लागते. तेव्हा क्रांती घडल्याशिवाय राहत नाही. आज देशात धर्म टिकून आहे. संस्कृती टिकून आहे. याच्या मुळाशी सत्य हे खोलवर रुजलेले आहे. या देशात राहतांना संस्कार व संस्कृती बरोबरच स्वतःमध्ये सत्य सुद्धा ठासून भरले पाहिजे. तरच माणसाचे व्यक्तिमत्त्व उत्तम घडेल. सत्य हीच माणसाच्या जीवनाची खरी परीक्षा आहे. आयुष्यात जन्माला येताना सोबत काही आणले नव्हते व जाताना सुद्धा सोबत काहीच येणार नाही. येथेच मिळवलेले ज्ञान, देह, शरीर सर्व एक दिवस येथेच सोडून जायचे आहे. पण सत्यांनी कमावलेली कीर्ती तुमच्या सोबत येणार आहे. माणसाच्या पश्चात त्याची कीर्तीच त्याची ओळख बनून राहते. माणसाने आयुष्यात सदा सर्वकाळ सत्य बोलावे, सत्य वागावे. येणाऱ्या काळात सत्याची मधुर फळं चाखायची असेल तर जन्माला आलेल्या मुलामध्ये चांगले संस्कार व खरे बोलण्याची सवय बालपणीच रुजवली पाहिजे.

“ सत्य परेशान हो सकता है, पराजित नहीं ”

सोळा

पंढरीची वारी भेटी लागे जीवा

उन्हाळाभर सूर्य उष्णतेची आग ओकत असतो. चार महिन्याच्या या ऋतूमध्ये मे हा शेवटचा महिना अती तापमानाचे उच्चांक गाठत राहतो. सूर्य उष्णतेची आग ओकतांना कधी थांबतो असे सर्वांना वाटते. मे महिना संपताच पावसाळा ऋतूची चाहूल लागते. चातक पक्षी आकाशाकडे पावसाच्या थेंबासाठी वाट बघतो. शेतकरी वाट बघतो धो-धो पावसासाठी, तसा वारकरी वाट पाहतो पंढरीच्या वारीची. दरवर्षी जून महिन्यात पावसाच्या सरी पडल्या की शेतीच्या कामांना वेग येतो. तसा

वारकरी पंढरीच्या वारीसाठी सज्ज होत असतो. लहान लेकराला खूप वेळ आईपासून दूर ठेवले की, त्याला आईजवळ जाण्याची घाही होते. तसे सर्व भक्तांना पांडुरंगाच्या भेटीची आस लागते. पंढरीचा पांडुरंग विटेवर हात जोडून सर्व भक्तांची वाट पाहत असतो. जशी जशी वारी जवळ येईल. तसे तसे वारकरी हातातील कामे संपवतात. वारीला जायचे यासाठी देहभान विसरून काबाडकष्ट करणारे शेतकरी, मजूर हातातील काम संपवतात. वारकरी म्हटले म्हणजे गळ्यात तुळशीची माळ, कपाळावर चंदनाचा टिळा, मुखात पांडुरंगाच्या हरिनामाचे गुणगान होय. संसारात आल्यापासून दुःख भोगत असणारा मनुष्य, आयुष्यभर सुखाच्या शोधात झिजत राहतो. मात्र त्याला सुखाची प्राप्ती होत नाही. मात्र त्याला एक दिवस पांडुरंगाच्या चरणी मस्तक ठेवल्यावर मिळणारे सुख हे संसारा पेक्षा अधिक मोलाचे वाटते. म्हणून वारकरी घरादारावर तुळशीपत्र ठेवून वारीसाठी निघून जातात. कुणाची पेरणी होते. कुणाची पेरणी बाकी राहते. कुणाची लेकरं लहान असतात. तर कुणाचे आई-वडील म्हातारी असतात. संसारातील अनंत अडचणी दिवसागणिक समोर उभ्या असतात. या सर्व अडचणीचे डोंगर मागे सोडून पांडुरंगाच्या वारीत सहभागी

होण्याचे भाग्य वारकरी मिळवतात. वर्षभर संसाराचा रथगाडा हाकणे चालूच असते. जीवनात कधीच सवड मिळत नाही. मोह, लोभ मनुष्याला संसारात खुप गुंतून ठेवतो. आयुष्यात प्रगती, पैसा, मान सन्मान, प्रतिष्ठा यासाठी मनुष्य झगडत असतो. जीवनात त्याला कधीच सवड मिळत नाही. काम आणि पैसा याचा मोह त्याला शांत बसु देत नाही. पण आषाढी एकादशी जसी जसी जवळ येईल. तसा पंढरीच्या वारीसाठी आवर्जून सवड काढून वारकरी घराबाहेर पडतो. लेकरं बाळं, घरदार, शेतीबाडी, मानपान, प्रतिष्ठा, धन-दौलत सगळं मागे सोडून भगवी पताका खांद्यावर घेऊन, तर कोणी गळ्यात टाळ घेऊन, कोणी गळ्यात मृदंग वीणा घेऊन, तर कोणी तुळसी वृदांवन डोक्यावर घेऊन वारीसाठी निघतात. घरची चिंता आता पांडुरंगावर स्वाधीन करून वारकरी वारीत सामील होतो. त्याला माहिती आहे आयुष्यभर पांडुरंगाने आपणाला सांभाळले. आपल्या अनंत अडचणीत मार्ग दाखवण्याचे कामही त्यानीच केले. आता वारीत जाऊन येईपर्यंत तो आपला संसार सांभाळेल हा विश्वास वारकऱ्यांच्या मनी असतो. परमार्थात सुख आहे. ते उपभोगण्यासाठी हरिनामाचा गजर आणि पांडुरंगाच्या चरण्याचा स्पर्श झाला पाहिजे. वारीमध्ये ही दोन्ही

सफल होते. वारीसाठी निघतांना पांडुरंगाच्या दर्शनाची आस डोळ्यात साठवून वारकरी पंढरीकडे वाटचाल करतात. दिवसभर चालत चालत पांडुरंगाच्या नामाचा गजर करत दरगाव दर मुक्काम करत वारीमध्ये पंढरीच्या दिशेने वारकरी जात असतात. अनेक वारकरी घराण्यात वारीची खूप दिवसापासून परंपरा आहे. अनेक पिढ्यांपासून ही वारीची परंपरा पुढे चालू आहे. जीवनात भगवंतांनी खूप दिले. पण समाधान मात्र त्याच्या चरणाशी आहे. त्याचा चरणस्पर्श भक्तीच्या मार्गाने प्राप्त करता येतो. वारी ही जीवनात संसारातील कामाचा विसावा आहे. जीवनातील सर्व दुःखावरचे औषध वारी आहे. वारीच्या दरम्यान वारकरी पूर्ण चित्ताने पांडुरंगाच्या हरिनामात धुंद होऊन जातात. भजन, कीर्तन, गवळण, भारुड, अभंग या सर्वांचा टाळमृदंगाच्या गजरात जयघोष सुरू असतो. एकचित्त होऊन वारीत सर्वजण पांडुरंगाचा जयघोष करत असतात. ऊन, वारा, पाऊस याची तमा न बाळगता अतिशय उत्साहाने वारकरी या वारीत सहभागी होतात. देहभान विसरून वारीचा आनंद लुटला जातो. वारीत मोह, मत्सर, गर्व, याला थारा नाही. जमेल तसे जमेल त्या ठिकाणी थोडा विसावा घ्यायचा. मिळेल ते अन्न सेवन करायचे. वारीत सर्व सुखाचा

त्याग करून वारकरी आलेले असतात. त्यामुळे येथे कोणतीच तक्रार उरत नाही. विटेवरचा पांडुरंग लाखो वारकऱ्यांना अगदी सुखात घेऊन चालत असतो. वारी हे प्रत्यक्ष भगवंताचे वास असलेले ठिकाण होय. परमार्थात वारीच्या सुखाची तुलना संसारात कशाशीच होऊ शकत नाही. वारी म्हणजे कष्टकरी गोर गोरीबांचा श्वास, वारी म्हणजे थकलेल्या वृद्ध चेहऱ्यावरचे ताजेतवाने हसू, वारी म्हणजे हरीनामाच्या रसाने भरलेले अमृत, वारी म्हणजे संसार सुखाचा त्याग, वारी म्हणजे पांडुरंगाच्या चरणी लिन झालेले चित्त होय. या सर्व अनुभवासाठी प्रत्येकजण सहकुटुंब वारी करतात. तर अनेक जण जोडीने वारी करतात. प्रत्येक जण आयुष्यभर स्वतःच्या जीवनात स्वार्थाच्या मृगजळामागे धावत धावत आयुष्यात पुढे सरकत असतो. कष्ट, हाल, अपेष्टा सहन करत परिस्थितीशी दोन हात करत अनेकजण जीवन जगत असतात. भगवंताने या पृथ्वीतलावर प्रत्येकाला आपल्या कर्मानुसार मनुष्य जन्माला घातले आहे. त्यामुळे मनुष्य जीवनात प्रत्येकजण रंगरूप, शरीरयष्टी, परिस्थिती यांनी भिन्न आहे. ऐरवी पैसा, प्रतिष्ठा, मान, सन्मान मिळवणारे लोकं, वारीत मात्र सहभागी होताना सगळे पांडुरंगाचे वारकरी म्हणून सहभागी होतात. वारीत सगळेजण सारखे आहे.

येथे कोणालाच कोणताच मतभेद नाही. पांडुरंगाचे भक्त हे सारखेच आहे. परमार्थात भक्ती श्रेष्ठ आहे. भक्तीच्या या प्रवाहात सगळेजण पांडुरंगाचा एक सामान्य वारकरी म्हणून सहभागी होतात. जीवनात पांडुरंगाने सगळे काही दिले. जीवन हे एक मृगजळ आहे. या मृगजळामागे धावत आयुष्य संपते. परंतु सुख मिळत नाही. भौतिक सुविधेने मिळणारे सुख हे क्षणिक आहे. तर परमार्थात भक्तीच्या मार्गाने मिळणारे सुख हे दीर्घकाळ आहे. याच सुखासाठी वारकरी दरवर्षी न चुकता वारी करतात. वारी मानवाला अनेक संदेश देते. भक्ती, प्रेम, समाधान, जिव्हाळा याबरोबरच ऐकोपा, आत्मविश्वास, दृढ इच्छाशक्ती प्रदान करते. वारीला जाऊन आलेला वारकरी पांडुरंगाच्या दर्शनाने प्रसन्न, प्रफुल्लित होतो. संसारातील दुःखाला सामोरे जाण्यासाठी सज्ज होतो. पांडुरंगाच्या दर्शनासाठी महाराष्ट्रातील वेगवेगळ्या ठिकाणाहून दर वर्षी दिंड्या निघत असतात. या दिंड्या मध्ये लाखो वारकरी सहभागी होतात. शेगाव जिल्हा बुलडाणा येथून संतश्रेष्ठ गजानन महाराजांची दिंडी पंढरीकडे सर्वप्रथम मार्गक्रमण करत असते. देहु जिल्हा पुणे येथून श्रीमंत श्री जगद्गुरु संत तुकाराम महाराजांच्या पालखीचे प्रस्थान होते. तर आळंदीहून संतश्रेष्ठ ज्ञानेश्वर

माऊलींच्या पालखीचे प्रस्थान होते. याचबरोबर महाराष्ट्रातील काना कोपऱ्यातून हजारो दिंड्या दरवर्षी पांडुरंगाच्या दर्शनासाठी जात असतात. याच दिंड्यांमध्ये वेगवेगळ्या भागातून वारकरी सहभागी होतात. महिला, पुरुष, म्हातारी माणसे, अपंग बांधव असे सगळेजण सहभागी होतात. उद्देश एकच असतो पांडुरंगाचे दर्शन घेणे. पांडुरंगाच्या चरणावर मस्तक ठेवायचे. मनभरून डोळ्यात पांडुरंग साठवायचा. याची देही याची डोळा पांडुरंग मनात साठवायचा.

सतरा

जाणून घेऊया रक्तदानाचे महत्त्व

जगात विज्ञानाने अनेक शोध लावले. विज्ञानाने माणसाचे जीवनमान उंचावले गेले. पूर्वीच्या काळी मनुष्य अतिशय साध्या पद्धतीने जीवन जगत होता. मानवाच्या मूलभूत गरजा अन्न, वस्त्र व निवारा या सुद्धा पुरेशा प्रमाणात त्याला भागवता येत नव्हत्या. याशिवाय त्याला इतर गरजा नव्हत्या असे नाही. परंतु त्या त्या परिस्थितीत तो जीवन जगण्याला प्राधान्य देत होता. जिवंत राहण्यासाठी त्याची धडपड चालत असे. मुळात विचार करणे, शिक्षण घेणे, शोधक वृत्तीला चालना देणे या गोष्टी त्या काळात घडत नसत. यामुळे साधे जीवन जगणे हाच पर्याय त्याच्यापुढे होता. हळूहळू मनुष्य विचार करू लागला.

शिक्षणाचे माध्यम उपलब्ध झाले. त्याच्या शोधक वृत्तीचा विकास होत गेला. याच्या जोरावर मनुष्य अनेक शोध साध्य करू लागला. यातूनच शिक्षण, शोध व विज्ञान याच्या जोरावर अनेक नवीन शोध लागत गेले. नवीन शोधाच्या उपलब्धतेनुसार मानवाच्या गरजा सुद्धा वाढत गेल्या. स्वतःच्या मूलभूत गरजांबरोबरच शिक्षण, मनोरंजन, आरोग्य, शोध, संशोधन या गरजा निर्माण होत गेल्या. यातून मानवाने स्वतःचे विचार, शिक्षण व बुद्धिमत्तेच्या जोरावर अनेक शोध लावले. मग ते शोध प्रत्येक क्षेत्रात लावले गेले. आरोग्याच्या क्षेत्रात मानवाच्या संपूर्ण शरीराचा अभ्यास करणारे शास्त्र शिक्षणाच्या रूपाने समोर आले. आज संपूर्ण मानवी शरीरावर उपचार केले जातात. एवढा प्रचंड मोठा शोध विज्ञानाने लावला. रक्तगट व रक्तातील पेशींचा शोध लावला गेला. परंतु जगात आजही विज्ञान व विज्ञानवादी शास्त्रज्ञ यांना मानवी शरीरातील रक्ताप्रमाणे नविन रक्त निर्माण करता आले नाही. रक्त निर्माण करून मानवाच्या शरीरात सोडता आले नाही. रक्त निर्माण करण्याचे अनेक प्रयोग झाले. परंतु त्यात अद्यापही यश आले नाही. आज आपण पाहतो मानवाच्या आजारपणात अनेक व्याधीवर शस्त्रक्रिया केली जाते. तसेच नैसर्गिक

अपघातातून सुद्धा मनुष्यावर शारीरिक संकटाचे प्रसंग ओढावले जाते. या वेळी त्याला वाचवतांना रक्ताची गरज भासते. मुळात रक्ताची निर्मिती केली जात नाही. रक्त कुठे बाजारात, दुकानात विकत मिळत नाही. रक्त शेतात पिकवता येत नाही. हे दानाच्या स्वरूपाने एकाकडून दुसऱ्या पर्यंत पोहचवता येते. त्यासाठी सुद्धा खूप तपासण्या, रक्त काढणे, रक्ततपासणी, रक्त टिकविणे व गरजेनुसार समोरच्या व्यक्तीला रक्तगट जुळवून रक्त देणे. या सर्व प्रक्रियेला खर्च येतो. अर्थात या प्रक्रिया घडण्यासाठी मनुष्याच्या शरीरातून रक्त काढणे गरजेचे असते. आजकाल आरोग्य यंत्रणेत औषधी बरोबरच रक्त ही महत्त्वाची गोष्ट बनली आहे. याचा विचार करून गावोगाव रक्त संकलन करण्यासाठी रक्तदान शिबिराचे आयोजन केले जाते. समाजात रक्तदानासाठी आव्हान केले जाते. परंतु समाजात आजही रक्तदानाविषयी पाहिजे तेवढी जागृती झाली नाही. रक्त दिल्याने प्रकृती बिघडेल, प्रकृती खालावली तर वजन कमी होईल, परत रक्त येणार नाही, रक्ताची रिकव्हरी झाली नाही तर कदाचित जीवितास धोका निर्माण होईल. अशा वेगवेगळ्या वैचारिक गैरसमजुती आहेत. यामुळे अनेक जण रक्तदान करत नाही. रक्तदान हे अतीशय महत्त्वाचे

दान आहे. दानाचे अनेक प्रकार आहेत. अन्नदान, ज्ञानदान, मतदान, अवयवदान, नेत्रदान, रक्तदान अशा स्वरूपाने दान दिले जाते. प्रत्येकाला दान देणे शक्य आहे. जो तो आपआपल्या परीने दान करत असतो. परमार्थात अन्नदानाला महत्त्व आहे. शिक्षण क्षेत्रात ज्ञान दानाला महत्त्व आहे. राजकारणात मतदानाला महत्त्व आहे. आरोग्य क्षेत्रात अवयवदानाला महत्त्व आहे. तसेच मनुष्याला शारीरिक व्याधीच्या संकटातून वाचण्यासाठी रक्ताची गरज आहे. त्यासाठी रक्तदान सुद्धा महत्त्वाचे दान आहे. आयुष्यात कधी कोणाच्या कुटुंबावर, कुटुंबातील व्यक्तीवर जीवन-मरणाचा प्रसंग ओढावेल सांगता येत नाही. अशा वेळी डॉक्टर रक्ताची गरज आहे असे सांगतात. रक्त त्वरित उपलब्ध करावे लागेल अशा सूचना करतात. अशावेळी मनुष्य धावत पळत रक्तपेढीची पायरी ओलांडतो. त्याठिकाणी रक्ताची पिशवी उपलब्ध नसेल तर खूप मोठे संकट उभे राहते. अशावेळी रक्तदानाचे महत्त्व कळते. स्वतःचे प्राण, स्वतःच्या कुटुंबातील व्यक्तीचे प्राण किंवा जवळच्या नातेवाईकांचे प्राण आपल्याला महत्त्वाचे वाटतात. परंतु या पृथ्वीवरील प्रत्येक मनुष्याचे प्राणही तेवढेच महत्त्वाचे आहे. मग तो आपला जवळचा असो किंवा आपला नातेवाईक नसो.

आपल्या एका रक्तदानाने आपण त्याचे प्राण वाचू शकतो. रक्तदान हे असे धन आहे की, मनुष्याचे प्राण वाचवू शकतात. एका रक्तदानामुळे तीन जणांचे प्राण वाचू शकतात. माणसाने माणसाला जीवदान देणारे दान म्हणजे रक्तदान होय. आजकाल नैसर्गिक संकटे खूप ओढवली जातात. अपघाता सारखे संकटे पावला पावलावर उभी आहे. तसेच आरोग्याच्या व्याधीमुळे अनेकांना सर्जरी करावी लागते. सर्जरी करण्याचे प्रमाण सुद्धा वाढत चालले आहे. यासाठी रक्ताची खूप गरज भासते. यासाठी समाजातील तरुण पिढीने पुढे आले पाहिजे. स्वतः रक्तदान करून इतरांना रक्तदान करण्यासाठी प्रेरित केले पाहिजे. रक्तदानाचे अनेक फायदे आहेत. हे फायदे समाजापर्यंत पोहोचले पाहिजे. रक्तदानाची महती प्रत्येकाला कळली पाहिजे. लाखो करोडो रुपये खर्च करून मनुष्य स्वतःचा प्राण वाचवू शकत नाही. पैसा, संपत्ती, प्रतिष्ठा यामुळे प्राण वाचत नाही. तर योग्य उपचार, योग्य औषधे व वेळेवर रक्त यामुळे मात्र अनेकांचे प्राण वाचवले जाऊ शकते. पैशाची मदत अनेकजण करतात. उपचाराची मदत डॉक्टर करतात. पण रक्तदानाची मदत मात्र सामान्य माणूसच करू शकतो. रक्तदान हे निस्वार्थी दान आहे. आपण दिलेले रक्त कधी कुणाला कामी येईल हे आपल्याला

माहित नाही. परंतु निश्चितच एखाद्याचे प्राण वाचेल ऐवढे मात्र खरे. समाजाने रक्तदानासाठी पुढे आले पाहिजे. अनेक गावात, शहरात वेळोवेळी रक्तदानाच्या शिबिराचे आयोजन केले पाहिजे. अशा शिबिरांमध्ये अनेकांनी रक्तदान केले पाहिजे. दर तीन महिन्यांनंतर रक्तदाता रक्तदान करू शकतो. अमूल्य असे रक्तदान निस्वार्थी सेवा भावनेने केले जाते. त्याचा मोबदला वाचलेल्या मनुष्याच्या आशीर्वादाने आपल्याला मिळत असतो. जनमानसात आलेल्या संकटात आपण माणुस म्हणून एकमेकांसाठी धावून जाऊया. आपल्या आपल्या परीने रक्तदान करण्यासाठी पुढे येऊया. सामाजिक बांधिलकी, सामाजिक जबाबदारी समजून रक्तदान करूया. अनेकांना रक्तदान करण्यासाठी प्रोत्साहित करूया. अनेकांचे प्राण वाचवूया. चला पुन्हा एकदा रक्तदान करू या.

“ एक रक्तदान वाचवेल अनेकांचे प्राण ”

“ रक्तदान हेच सर्वश्रेष्ठ दान ”

“ थेंब आहे हा रक्ताचा, आधार आहे दुसऱ्याच्या जीवनाचा.”

अठरा

आजकालच्या पालकांच्या मुलांकडून अपेक्षा...

महाराष्ट्रात महात्मा ज्योतिबा फुले व सावित्रीबाई फुले यांनी अठराशे च्या दशकात शिक्षणाचे छोटेशे रोप लावले. आज त्याचा शिक्षणरूपी मोठा वटवृक्ष तयार झाला. आज तुम्हा-आम्हाला सर्वांना या वटवृक्षाने स्वतःच्या ज्ञानरूपी सावलीत सामावून घेतले. एकेकाळी स्त्रियांनी चूल आणि मूल या मध्ये अडकून राहण्याची परंपरा होती. शिक्षणाचे नाव घेणे

पाप समजले जायचे. याकाळी शिक्षणाला समाजाचा तीव्र विरोध होता. हा विरोध पत्करून फुले दांपत्यांनी 1 जानेवारी 1848 रोजी पुण्याच्या बुधवार पेठेतील भिडे वाड्यात मुलींची पहिली शाळा सुरू केली. ज्ञानरूपी शिक्षणाचा दिवा पेटवला. आज लख्ख प्रकाशात शिक्षणाच्या प्रवाहात घराघरात, समाजात, प्रचंड बदल झाले. शिक्षण गतिमान झाले व काळानुरूप बदललेली शिक्षण पद्धती स्वीकारण्यासाठी प्रत्येक जण धडपड करतोय. शाळा, शिकवणी, अभ्यासीका असे वेगवेगळे पर्याय निवडून विद्यार्थी शिक्षण घेत आहे. आजच्या शिक्षण पद्धतीत पालकांच्या आपल्या पाल्याकडून प्रचंड अपेक्षा वाढलेल्या आहेत. प्रत्येक पालकाला वाटते आपल्या मुलांनी डॉक्टर किंवा इंजिनिअर व्हावे, वकील व्हावे, पोलीस व्हावे, कलेक्टर व्हावे, तहसीलदार व्हावे वेगवेगळ्या उच्चपदस्थ पदी त्यांनी गवसणी घालावी. सरकारी नोकरच व्हावे. या हट्टापायी मुलांवर स्वतःच्या अपेक्षा लादल्या जात आहे. अर्थात आपल्या पाल्याला कशात आवड आहे. त्याच्या जन्मापासूनचा कल, आवड कशात आहे हे जाणून घ्यायला कोणीच तयार नाही. त्यांच्यावर पालकांच्या अपेक्षांचे ओझे खूप आहे. हे अपेक्षांचे ओझे घेऊन विद्यार्थी शिक्षण घेत आहे.

आपल्या मुलांनी शिक्षण घेऊन मालक व्हावे असे कुणालाच वाटत नाही. उलट मुलांनी नोकर व्हावे यासाठी सर्वांचा अड्डाहास सुरू आहे. आपल्या देशाचे माजी राष्ट्रपती डॉक्टर ए.पी.जे अब्दुल कलाम एका ठिकाणी असे म्हणतात. जोपर्यंत या देशात नोकर होण्याचे स्वप्न पाहणे बंद होत नाही तोपर्यंत देशात मालक जन्माला येणार नाही. याचा अर्थ व्यवसाय, उद्योगधंदे, शेती, अभिनय, खेळ, कला यासारख्या क्षेत्रात कुणालाच रस राहिलेला नाही. विद्यार्थी वेगवेगळ्या कलेमध्ये निपुण असतात. विद्यार्थ्यांना वेगवेगळ्या क्षेत्रात आवड असते. कुणाला गायनाची, कुणाला वादनाची, कुणाला खेळाची, कुणाला चित्र काढण्याची, कुणाला भाषण करण्याची, कुणाला लेखन करण्याची, कुणाला अभिनयाची अशा वेगवेगळ्या कलेमध्ये विद्यार्थ्यांना रस असतो. पालकांनी त्यांच्या कलेनुसार जर शिक्षणाला प्रोत्साहन दिले तर विद्यार्थी जीवनात खऱ्या अर्थाने यश संपादन केल्याशिवाय राहणार नाही. जर प्रत्येकच पालकांनी स्वतःच्या अपेक्षा मुलांवर लादल्या असत्या तर या देशात सचिन तेंडुलकर, लता मंगेशकर, पी.टी.उषा, कल्पना चावला, अमिताभ बच्चन यासारखी विविध क्षेत्रात यश संपादन करणारी मंडळी तयार झाली नसती. म्हणून पालकांनी

मुलांकडून आपल्या वाढत्या अपेक्षा ठेवू नये. आजकाल पालक मुलांना समजून घ्यायला तयार नाही. मुलांना गुणांच्या स्पर्धेत ढकलून पहिला नंबर कसा येईल, शंभर पैकी शंभर टक्के मार्क कसे मिळतील. इतरांपेक्षा माझा मुलगा गुणानुक्रमे पहीला कसा येईल यासाठी पालक सतत विद्यार्थ्यांच्या मागे लागलेले असतात. उच्च शिक्षणासाठी इतरांपेक्षा सर्वप्रथम आपल्याच पाल्याचा नंबर कसा लागेल यासाठी सतत पाठपुरावा करत असतात. उलट आपल्या मुलांना आपण समजून घ्यायला तयार नाही. त्याला अभ्यासक्रम कसा वाटतो, त्याला शाळेत शिकलेले कितपत समजते, तो अभ्यासक्रमाला कशाप्रकारे पेलू शकतो. यासाठी त्याची शारीरिक क्षमता कितपत योग्य आहे. त्याची मानसिक क्षमता कशी आहे. याचा आपण विचार करत नाही. मुलांना आपण मानसिक बळ द्यायला हवेत. त्याला वेळोवेळी प्रोत्साहन द्यायला पाहिजे. आजच्या तरुण मुलांचे बालपण हिरावून घेतल्या जात आहे. लहानपणापासून खेळणे, बागडणे, गप्पा मारणे, संवाद साधणे, टीव्ही पाहणे, मित्रांसोबत वेळ घालणे, यासारख्या गोष्टींना लगाम घालण्यात येत आहे. मुलांना मनसोक्त खेळणे, मित्रांसोबत बाहेर जाणे, मामाच्या गावाला जाणे, वेगवेगळ्या नातेवाईकांकडे जाणे, सणवार,

उत्सव एकत्र येऊन साजरा करणे. या गोष्टीचा आनंद आजकालच्या मुलांना मिळत नाही. याचे कारण म्हणजे पालकांनी आणलेले बंधन होय. कारण पालकांना वाटते माझ्या मुलांनी या सर्व गोष्टी जर केल्या, तर त्याचा अभ्यासावर परिणाम होईल. त्याचा वेळ व्यर्थ जाईल. त्याची गुणवत्तेची क्रमवारी घसरेल. आपण आपल्या पाल्यांना ज्या प्रकारे शैक्षणिक बंधने घालून दिलेली आहेत. यामुळे मुलांना स्वतःच्या कला, आवड, छंद जोपासता येत नाही. मुलांचे बालपण हरवले जात आहे. मनाच्या विरोधात जाऊन त्यांना अभ्यास आणि फक्त अभ्यासच करावा लागतो. यातूनच मुलांची निराशा वाढत जाते. मुलांना नैराश्यात ढकललेले जाते. यातून मुले आत्महत्या सारखा पर्याय निवडतात. याला कुठलीही शिक्षणपद्धती किंवा अभ्यासक्रम, शाळा जबाबदार नाही. तर पालकांच्या आपल्या मुलाप्रती वाढलेल्या अपेक्षा आहे. म्हणून येणाऱ्या काळात पालकांनी आपल्या अपेक्षांचे ओझे मुलांवर न लादता त्यांना त्यांच्या कलेनुसार, आवडीनुसार शिक्षण घेऊ द्यायला हवे. तरच देशात कलाकार, खेळाडू, लेखक, समाजसुधारक, विचारवंत, पुढारी निर्माण होईल. देशात सुशिक्षित बेरोजगारांची संख्या कमी

होईल.कारण नोकर होण्याऐवजी मालक या देशात तयार होतील. शिक्षण फक्त नोकरीसाठी नसून ते व्यक्तिमत्व विकास साधण्यासाठी आहे. माणूस उत्तम घडला पाहिजे. आजचा तरुण आपल्या देशाचा उद्याचा नागरिक आहे. तो स्वतःच्या विचारांनी व कर्तृत्वाने घडलेला असला पाहिजे. आपण आपल्या पाल्याकडून वाढलेल्या अपेक्षा कमी करूया व मुलांना स्वतःच्या आयुष्यात मनमुराद जगण्याचे स्वातंत्र्य देऊया. स्वतःच्या कलागुणांना जोपासण्याचे, स्वतःचे आयुष्य घडविण्याचे स्वातंत्र्य मुलांना देऊया. तरच खऱ्या अर्थाने महात्मा फुले व सावित्रीबाई फुले यांचे शिक्षणरूपी स्वप्न पूर्ण होईल.

एकोणवीस

हॅलो! मी मोबाईल बोलतोय

हॅलो...! मी मोबाईल बोलतोय.... मी आज तुम्हाला माझी ओळख करून देतो. मला सगळे जण ओळखतात. मला मराठीत भ्रमणध्वनी व इंग्रजीमध्ये मोबाईल फोन किंवा सेल फोन असे म्हणतात. माझा वापर संभाषणासाठी व माहितीची देवाणघेवाण करण्यासाठी करतात. जगात सर्वप्रथम मला मोटोरोला कंपनीच्या मार्टिन कपूर ह्या व्यक्तीने 1973 मध्ये विकसित केले. माझा वापर करून पाहिले गेले. हळू हळू माझी वाढ होत गेली. मी अनेकांच्या जवळ गेलो. माझी वाढ झपाट्याने होत गेली. आज विकसित देशांमध्ये 100 व्यक्तीपैकी 97 जणांकडे मी आहे. तर जगात 100 व्यक्तीपैकी

45 व्यक्तीजवळ मी आहे. भारतात सर्वप्रथम माझा वापर करून 1995 मध्ये संभाषण साधण्यात आले. सुरुवातीला शहरी भागातच माझे वास्तव्य होते. हळूहळू शहरी-ग्रामीण सर्व ठिकाणी मी वास्तवात आलो. अगोदर माझा वापर फक्त बोलण्यासाठी व्हायचा. मी अगदी लोकांच्या चेहऱ्यावर हसू फुलवायचो. माझा वापर होत असतानाच माझ्यात काही बदल केले गेले. मी संभाषण साधण्याबरोबरच गाणे ऐकण्यासाठी कामी येऊ लागलो. माझ्या मध्ये मेमरी कार्ड च्या रूपाने ऑडिओ गाणी भरून माझ्यात साठवले जाऊ लागले. वाटेल तेव्हा, वाटेल त्या ठिकाणी गाणी वाजवली जाऊ लागली. माझ्यामुळे अनेकांना जुनी-नवी मराठी, हिंदी गाणी ऐकायला मिळू लागली. तेवढ्यावर न थांबता मानवाने माझी आणखी प्रगती करायचे ठरवले. मोठी स्क्रिन, कॅमेरा, ऑडिओ बरोबरच व्हिडिओ पाहण्याची सुविधा निर्माण करून मला नवीन रुपात प्रगट केले. यामुळे अनेक जण माझा वापर फोटो काढण्यासाठी करू लागला. माझ्यामुळे मी अनेकांना फोटोच्या रूपाने एकत्र करू लागलो. छोटी छोटी गाणी ऐकण्या बरोबरच आता दिसू लागली होती. मोठ्या मोठ्या कॅमेऱ्याची जागा आता मी घेतली होती.वेगवेगळ्या समारंभात, वेगवेगळ्या आनंदाच्या क्षणी

वाटेल तेव्हा माझ्यामुळे मी अनेक क्षण टिपू लागलो. याबरोबरच टेक्स मेसेजच्या रूपाने शुभ सकाळ, शुभ रात्री, वाढदिवसाच्या शुभेच्छा, अभिनंदनाचे मेसेज दुसऱ्या पर्यंत जाऊ लागले. दिवसभरात न भेटलेल्या माणसाला मेसेज च्या रूपाने शुभेच्छा मिळू लागल्या. गाणी, फोटो, मेसेज असा वापर होऊ लागला. पण माणूस एवढ्यावरच समाधानी नव्हता. त्यांने त्याच्या शोध वृत्तीनुसार माझ्यात पुन्हा बदल करावयाचे ठरवले. मला आधुनिक तंत्रज्ञानाच्या वापरामध्ये जोडायचे ठरवले. सिम कार्ड व मेमरी कार्ड याबरोबरच इंटरनेट जोडायचे ठरविले. मला नवीन रूपात अँड्रॉइड मोबाईल म्हणून लोकांसमोर आणले गेले. आधुनिक तंत्रज्ञानाच्या व विज्ञानाच्या युगात मी अत्याधुनिक सुविधेसह सर्वासमोर नवीन रूपात प्रकट झालो. या नवीन रूपात बटणाच्या जागी स्क्रीन टच पॅड आला. मोठा आधुनिक कॅमेरा, टीव्ही, व्हिडिओ, संगणका प्रमाणे लिहिण्यासाठी कीपॅड, गेम्स अशा अनेक अॅप्ससह माझी निर्मिती झाली. या बदलांमध्ये माझी साठवण क्षमता वाढविण्यात आली होती. मी आकाराने व क्षमतेने सुद्धा मोठा झालो होतो. आता मी आधुनिक तंत्रज्ञानाचा शक्तिशाली इलेक्ट्रॉनिक वस्तू मध्ये प्रिय असा झालो. या बदलानुसार

माझ्यात अनेक नविन गोष्टी जोडल्या गेल्या. ह्या गोष्टी मानवांना एकमेकांशी जोडत गेल्या. यामध्ये व्हाट्सअप, फेसबुक, ट्विटर, इन्स्टाग्राम यासारख्या नवीन गोष्टी माझ्यात निर्माण करण्यात आल्या आहे. या माध्यमातून जग एकमेकांशी जोडल्या गेले. अगदी जवळ आले. या माध्यमाचा वापर करताना मी प्रचंड लोकप्रिय झालो. फोटो, गाणी, व्हिडिओ, लेखन साहित्य आदी सर्व गोष्टींची देवाणघेवाण सुरू झाली. ज्ञान व माहितीची देवाणघेवाण या गोष्टींसाठी आता वापर होऊ लागला. चालता-फिरता ज्ञानाचा खजिना म्हणून मला सोबत घेऊन फिरणे सहज शक्य होते. त्यामुळे मी लोकांना हवाहवासा वाटू लागलो. प्रत्येकाजवळ माझा वापर वाढला. अगदी तरुणांनी मला खूप लोकप्रिय केले. आज लहान मुलापासून ते वृद्ध व्यक्ती पर्यंत माझा वापर सर्वजण करतात. मी अगदी सगळ्यांना माझ्यात खूप गुंतून ठेवतो. मी एका टचवर जगातील माहिती देतो. संभाषण, माहितीची देवाण-घेवाण याबरोबरच ज्ञान मिळवण्यासाठी माझा वापर होत आहे. इंटरनेट जोडणीमुळे मी जगातील कोणतीही माहिती लवकर, अचूक देण्याचा प्रयत्न करतो. माझा ऑनलाईन वापर करून अनेक महत्त्वाची कामे आज केली जात आहे. माझा होत असलेला वापर व

मानवाच्या हितासाठी मी उपयोगी येतो. याचा मला आनंद आहे. पण कधीकधी अनेक जण माझा चुकीचा वापर करतात. त्यामुळे मी फार दुःखी होतो. अनेकजण माझा वापर चुकीच्या कामासाठी करतात. अनेकांची चुकीची फोटो काढणे, बँकेचे पैसे चोरण्यासाठी माझी मदत घेणे, महत्वाच्या फाईलची चोरी करणे, चुकीची माहिती व्हायरल करणे, याबरोबरच जातीय तेढ निर्माण करणे. धर्माधर्मात चुकीची माहिती पसरविणे. असे प्रकार माझ्या माध्यमातून केले जातात. मला बदनाम केले जाते. याबरोबरच लहान मुलं गेम्सच्या माध्यमातून माझा अति वापर करतात. मैदानावर खेळली जाणारी खेळ, अंगणात खेळले जाणारे खेळ, घरामध्ये खेळले जाणारे खेळ हे सर्व माझ्यात साठवले असल्यामुळे ही सर्व खेळ आता माझ्यातच खेळली जातात. मुले आधुनिक खेळाच्या मोहात पडून त्याचा अतिवापर करतात. या आधुनिक खेळामुळे अनेक जण आत्महत्या करतात. माझ्यासाठी पालकाकडे अड्डाहास करतात. घरच्यांनी मोबाईल घेऊन देण्यास नकार दिला. तर आत्महत्या करतात. माझ्यामुळे जेव्हा लोकांचा जीव जातो. त्यावेळी मी फार व्यथित होतो. माझ्यासाठी कोणी जीव गमावला तर मला दुःख होते. मला फार वाईट वाटते. मी मुळात

चांगलाच आहे. माझा चांगला वापर करून अनेक फायदे मानवाने करून घ्यावे. माझा चुकीचा वापर, अति वापर करू नये. अनेक जण माझा अति वापर करतात. यामुळे येणाऱ्या काळात त्याचे परिणाम मानवाला भोगावे लागतील. मोबाईलवर जास्त बोलणे, मोबाईलवर जास्त वेळ काम करणे, मोबाईलचा अतिवापर यामुळे येणाऱ्या काळात दुष्परिणाम होऊ शकतात. डोळे, कान यांची क्षमता कमी होणे, या बरोबरच मुले एकलकोंडी, स्वमग्न होण्याची भीती आहे. म्हणून माझा योग्य तेवढाच वापर करा. मला लहान मुलांच्या हाती फारसे देऊ नका. मी जेवढा चांगला आहे. तेवढाच वाईट सुद्धा आहे. माझा वापर सर्वांनी समजून उमजून व परिणामाचा विचार करून करावा. माझ्या अतिवापरामुळे मी नष्ट होऊ नये. मी या एकविसाव्या शतकात टिकलो पाहिजे. मानवासाठी मी फायद्याचा ठरावा असे मला वाटते. चला काही दिवसांनी पुन्हा आधुनिक बदलाने मी तुमच्या सेवेत हजर होईल. तुम्ही पुन्हा एकदा माझा आनंदाने स्विकार कराल अशी मी अपेक्षा करतो.

वीस

जगाचा पोशिंदा “ बळीराजा ”

भारत हा कृषिप्रधान देश आहे. एकविसाव्या शतकात भारतात अनेक मोठे-मोठे व्यवसाय, उद्योग धंदे उभारले गेले. यामध्ये तरुण आणि उच्चशिक्षित लोकांना काम मिळाले. उत्तम काम उत्तम दाम यामुळे आजचा तरुण याकडे ओढला गेला. भारताची आधुनिक तंत्रज्ञानाने व्यवसायात प्रगती केली. पण या स्पर्धेच्या जगात आजही माझ्या देशात शेती हा व्यवसाय त्याच तोला मोलाने टिकून आहे. अनेक नैसर्गिक, आर्थिक, राजकीय संकटांचा सामना करून शेती हा व्यवसाय माझा शेतकरी बांधव

दरवर्षी करतो. बळीराजाला वंशपरंपरेने मिळालेला हा शेतीचा वारसा आनंदाने पुढे नेत आहे. बळीराजाला माहित आहे. शेती पिकली तरच माझा देश जिवंत राहिल. आज प्रत्येकाच्या मुखात अन्नाचा घास पडतो, तो बळीराजा मुळेच. तो जीवाचे रान करून कष्टाच्या घामाने दरवर्षी शेती फुलवितो. शेती हा व्यवसाय पूर्णतः निसर्गावर अवलंबून आहे. दरवर्षी वाढत्या प्रदूषणामुळे, अतिप्रमाणात वृक्षतोड, जमिनीची धूप, वाढते तापमान, आधी गोष्टीमुळे पाऊस पडण्यामध्ये अनियमितता दिसून येते. दरवर्षी पावसाची हुलकावणी बळीराजाच्या जीवावर बेतते. कधी पाऊस खूप कमी पडतो. दुष्काळ सदृश्य परिस्थिती निर्माण होते. या दुष्काळ परिस्थितीचा सामना करून स्वतःच्या लेकराप्रमाणे शेतातील पिकाला जपावे लागते. तर कधी जास्त पाऊस पडून अतिवृष्टी, महापुराचा सामना करावा लागतो. डोळ्यादेखत शेतातील माल खराब होताना बघावा लागतो. कष्ट करून हातातोंडाशी आलेला घास नैसर्गिक संकटामुळे हिसकावून घेतला जातो. कोणाच्या नावाने रडणार, कुणाला दोष देणार कारण हे सर्व काही दरवर्षीच ठरलेलं. रोज मरे त्याला कोण रडे म्हणीप्रमाणे या संकटांची आता बळीराजाला सवय झाली आहे. शेती व नैसर्गिक संकट हे सूत्र

ठरलेलंच आहे. हे लक्षात घेऊनच शेती व्यवसाय करावा लागतो. देशातील तरुण पिढी उच्च शिक्षण, विज्ञान, तंत्रज्ञान, प्रगीतीचे वेड, अति महत्वाकांक्षा यामुळे नोकरी, उद्योग, स्वतःचा व्यवसाय, याकडे झुकलेला पाहायला मिळतो. आजच्या तरुणाला शेती करणे हे कमीपणाचे वाटते. तसेच शेती हा आर्थिक स्रोत नसून तो कष्टाचा डोंगर आहे. अति कष्ट, अति वेळ खर्च करून हातात मात्र पुरेसा पैसा येत नाही. म्हणूनच तरुण पिढीला शेती हा व्यवसाय नकोसा वाटतोय. परंतु याउलट आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर करून शेती केल्यास निश्चितच आर्थिक उत्पन्न मिळू शकते. शेती हा फक्त आर्थिक स्रोताचा व्यवसाय नाही. तर तो मानवाच्या मूलभूत गरजा भागवणारा व्यवसाय आहे. माणसाने दिवसभर कोणत्याही क्षेत्रात काम केले. कितीही पैसा मिळविला, तरी रात्री त्याला पोटभर अन्न मिळते.ते या शेती व्यवसायामुळेच. शेती हा फक्त आर्थिक स्वतःचा व्यवसाय नसून तो मानव जातीला पोसणारा व्यवसाय आहे. बळीराजा स्वतः उपाशीपोटी शेतात राबतो. स्वतःच्या कष्टाच्या घामाने मात्र प्रत्येकाच्या पोटात अन्नाचा घास घालतो. फुले, फळे, भाजीपाला, अन्नधान्य हे शेतीतूनच मिळते. या शेतीला, बळीराजाला चांगले दिवस यायचे असे

वाटत असेल, तर निसर्गाबरोबरच सरकारची धोरणे सुद्धा शेतीच्या हिताची असली पाहिजे. शेतीच्या मालाला हमीभावा प्रमाणे किंमत मिळणे, दरवर्षी शेतीला विम्याचे कवच असावे. शेतीसाठी शेतकऱ्यांना कर्ज व्यवस्था उपलब्ध असावी. तसेच मुबलक पाणी व मोफत विजेची सुविधा सरकारने करावी. शेतकऱ्यांना शेतातील माल विकण्यासाठी जवळच हक्काची बाजारपेठ असावी. शेतीविषयक धोरण चांगले असले तर शेतकऱ्याला स्वतःचा उदरनिर्वाह बरोबर दोन पैसेसुद्धा मिळतील. इतर व्यवसाय सारखाच शेती हा चांगला व्यवसाय आहे. अशी नवीन पिढीची धारणा होईल. देशात सर्वात मोठा व्यवसाय शेतीच आहे. शेतीवर देशाच्या अर्थव्यवस्थेचा पाया अवलंबून आहे. देशाची आर्थिक गतिमानता शेतीमुळेच तेजीत येते. सरकारने शेती विषयक धोरण जाहीर करावे. शेतीला उच्च व्यवसायाचा दर्जा मिळवून द्यावा. या काळ्या आईच्या कुशीतून निघणारा घास मानवाला जगवत असतो. हे कोणी विसरता कामा नये. सरकारने शेती व्यवसायाला चांगला दर्जा मिळवून दिला. तर जगात भारताला महासत्ता होण्यापासून कोणीही रोखू शकणार नाही. देशाच्या प्रत्येक संकटाच्या वेळी देशाच्या पाठीशी भक्कम पणे बळीराजा उभा राहतो.

त्याचप्रमाणे बळीराजाच्या संकटाच्या वेळी सर्व भारतीयांनी त्याच्या पाठीशी खंबीरपणे उभे राहायला पाहिजे. शेतकरी जगला तरच आपण जगू. शेतकरी हा या भूमीचा खरा पालनकर्ता आहे. त्याचा सन्मान व अभिमान सर्वांनी बाळगुया. भारतभूमिच्या बळीराजासाठी परमेश्वराकडे प्रार्थना करुया. की बळीराजा च्या कष्टाला चांगले दान दे. त्यांची झोळी सदैव भरभरून वाहुदे.

ईडा पिडा टळु दे, बळीचे राज्य येऊ दे...

ईडा पिडा टळु दे, बळीचे राज्य येऊ दे...

मित्रहो

पुस्तकं वाचून कोणी शहाणं होतं का?

हो! आम्ही म्हणतो होतं. वाचन करणारी माणसं त्यांच्याबरोबरच्या वाचन न करणाऱ्या माणसांहून अधिक प्रगल्भ आणि विचारी असतात.

कोणत्याही प्राण्याला, सजीवाला, अनुभवाने शहाणपण येतं. इतर प्राण्यांना काही प्रमाणात त्यांचे जन्मदाते थोडंफार शिक्षण देतात. पण मानव हा असा प्राणी आहे ज्याला पुर्वी जगलेल्या आणि आता जिवंत नसलेल्या माणसांचे अनुभवही शिकता येतात. ते पुस्तकांद्वारे. माणसाला आपल्या सभोवताली नसलेल्या, दूर देशातल्या माणसांचे अनुभव समजून घेऊन शिकता येतं. तेही पुस्तकांद्वारे. प्रत्यक्ष अनुभवांहून चांगला शिक्षक नाहीच. पण इतरांना आलेले अनुभव, त्यांनी खाल्लेल्या ठेचा याही माणसाला शिकवतात आणि शहाणे करून सोडतात. म्हणून वाचा. वाचत रहा. इतरांना वाचायचा आग्रह करा. वाचाल तर वाचाल हे शंभर टक्के सत्य आहे.

